

SO YUT

aylık edebiyat dergisi

101

melih cevdet anday / sait maden

halil ibrahim bahar / gürkal aylan / samim kocagöz

yıldız incesu / tomris uyar / tuncer uçaröl / ahmet inam

halil uysal / metin altıok / güven turan / osman serhat

reşit ergener / şiir erkök / sabit kemal bayıldiran

özdemir ince / franz kafka / leylâ gürsel

MART 1977

10 lira

SOYUT

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

SAYI 101

MART 1977

Sahibi ve sorumlu yönetmeni :

Halil İbrahim Bahar

Sayısı 10, altı aylığı 60, yıllığı 120 lira

Yabancı ülkelere 250 lira

Dizgi - Baskı :

Met/Er matbaası, Tel: 28 28 90

Yazışma ve havale :

Halil İ. Bahar

Mithatpaşa cad. 19/3

Beyazıt - İstanbul

SO YUT

SAYI : 101 / MART 1977

YILDIZLAR

•

MELİH CEVDET ANDAY

Gözkapağı bir yeryüzünün,
Deniz, kıyıya vurur belleğimde,
Belki yağmur yağar gündüzün
Ama dalgalar hani, kara nerde?

En çabuk ormanı unuttum
Meğer ben bir ormanmışım eskiden,
Düşmüşüm de meğer düş görüyorum,
Öteki berikiymişim ben.

Gece ölülerin anı gülüdür,
Ay unutulmuş ilk gününde,
Ama bize de bir gök verilirse
Bakarsın yıldızlar görünür.

PERDE

SAİT MADEN

Hayır. Yalnız ay değil.
Ayak da var. Nicedir
ardından gelir senin.

Hayır. Ay değil yalnız.
Ben de,ah, ben de varım
senden, ayaktan ayrı.

Hayır. Yalnız ölüm yok.
Yol da var. Parılıyor
ay altında öyle boş.

Hayır. Yalnız bu çölde
senin saldıgın gölge
değil uzayan böyle.

Başka gelenler de var.
Duyulmaz adımlarla
daha yaklaşıp. Daha.

Yüzleri insan yüzü.
Sırtlarında bir sürü
kırılmış kanat yükü.

Yakar çöl.Yürür ayak.
Ölüm binmiş bir ata.
Ve üzerlerinde ay.

Hayır. Yalnız ay değil.
Korku da var. Nicedir
ipinden sürür seni.

Ve ayak öyle yalnız
öyle kimsesiz, dalgın
bitirirken dünyayı.

Ve her adımda kuytu
kaypak eşigiyken bu
geri çekilen ufkun.

Ve sezerken yerle gök
arasında yarı kör
sıyrılan perdeyi göz.

Yoklarken el havada
senden, ölümden başka
bir yüzü yavaş yavaş.

Ve zonklayan kulağı
sararken uzak yakın
sesler sisli, bulanık.

Geriden gelenlerin
uyuşturucu sesleri
karanlıkta her şeyi.

Her biri başka yöne
çağırıcı sesler, öyle
şaşkın ayağı çölde.

Ve her yönde bir saray
görür gibiyken ayak
ölgün ışıltılarla.

Bir saray. Hepimizi
bekler, beklemez gibi.
Var yok arası. Yitik.

Ay yüksekte. Yol uzun.
Yel eser uğul uğul.
Gök ıssız. Çöl uykulu.

Sen ileri, ben geri.
Ölümse yeni yeni
aşıyor son tepeyi.

Ayaksa öyle sessiz...
Al desem almaz beni
ölüm terkiye. Geçti.

Ölüm seninle geçti.

ŞİİRLER

HALİL İBRAHİM BAHAR

YÜRÜME

bir söyleşi havasında akıp gidiyor
sedef pırıltılı kabuklar ırmağı kıyı boyunca
sevgi mırıldanmaları

gülümsemeler

kayan su damlacıkları tuzun tarihinden
ardında batamayan bir güneş
ve çılgınlıklar tat inleyişleri uzun süre

KALK

ılık süt köpüğü omuzların
tan ağarması fısıltılarıyla
sabırsız uyarıcı

sabah yeli ellerin

tıklatıyor sevişme pancurlarını

o seyrek örgülü hasırdan

içimize sızan ışık

tek bir gövdeye çevirecek

ikimizi

aydınlık bir koza içinde

BAĞBOZUMU

bir günbatımı kızarmasıyle tatlanmış
geçiyorsun gözlerimden
sarp dağlardan yaban meyveler örneği
toplayacağım seni dallarından birer birer
tıka basa doldurmak için
bütün isteklerimin sepetini

ateşten bir buluşma hasırı üstüne serilip
içiçe yanyana uzanacağız seninle
bir çiçek yağmurunun kırları gibi açık
bir tutkunun taçyaprağında ışıklar
sabah çiğleri pırıl pırıl
uçan denizin buğusu gibi saydam titrek
ağırlıksız yürüyeceğiz sonra
günler boyu elele

BAŞLANGIÇ

artık hiç kimse unutmayacak
senin okumadan
çevirdiğin bu ilk sayfada yazılanları

duru parıltılı bir suydu
birbirine dolanmış parmaklarımızın sarmaşığı
akardı gecemize yakamozlar bırakarak

acımasız tırpanı bakışlarının
geçti bir çırpıda
biçerek iyimserlik demetlerini yüzümün

işte havada taze ot ve çiçek kokusu
ve büyük kuş çığlıkları
tüy ve kanat yağmurları yeryüzüne

PENCERE

bilinçaltında ilk kuş sesleri
ilk esintiler
bahar dalları leylaklar
ilk morsalkımlar akasya kokuları
durmadan makaslıyor
uykumun kül renkli kadifesini
şafak atıyor bende
çarpık kalkıyorum sabah
sanki çok güzel bir gün başlangıcı
bu nedenle altını bir daha çizmek gerekiyor
bir kırgınlığın
umarsız bir olumsuzluğun
ışıklı kızgın saban demiriyle
derin hendekler açarak
kaktüs tohumları saçıyorum
sonu karanlığa ayarlanmış
bir saatten
sancılı sonsuz çölüne
yeni doğmakta olan bir aşkın

TÜL

hangi dille ne konuşur
ne anlatır
varlığimdaki şu çarpıntı
akşama daha çok var
sanırım en güzel günündesin
bak doruklarda ütülü kar çarşafı
bak bizim yolboyları
uzayan kırlar acı yeşil çimenler
sarı beyaz
papatyalarla donanmış
bir yaşama sevinciyle
ağarmış karakumaş yeryüzü
elbette bu çok erkenci bir ilkyaz
çağla sesleri geliyor
eriklerden bademlerden

tüy gibisin ince saydam
ipek bürümcük tül
dalgalanıyorsun belirsiz bir esintiyle
sana bakıyorum çarpıntım hızlanan bir deprem
güneş ısıtmasa da parlak
göz kamaştırıyor
ne yapsam kalıcı değilsin
öyleyse
seni bu şiirin balkonundan atıyorum
unutma soluğumdur
kanatlarını dolduran dağlı rüzgâr
hüznümdür
havalanırken sevgisizlikten
düşüp boğulacağın deniz

YOZLAŞAN DEĞERLERE, SİĞLAŞAN BEĞENİLERE KARŞI KONUŞMA ŞİİRİ

●

GÜRKAL AYLAN

24 Ocak Pazartesi günü Kenter Tiyatrosunda «Gürkal Aylan ve Konuşma Şiiri» konulu bir program düzenlendi. Film, müzik ve diyaloglarla desteklenen bu programda «Konuşma Şiiri»nin ne olduğu açıklandı ve buna ait örnekler sunuldu.

«Konuşma Şiiri», Gürkal Aylan'ın 4-5 yıldanberi insanların sokakta, evde, taşıtta farkında olmadan birbirlerine yüksek sesle söyledikleri şiirsel sözlerden meydana getirdiği şiirlere ve kullandığı yöntemlere ve verilen ad oluyor. Aşağıda Gürkal Aylan'ın konuyla ilgili bir yazısını ve bu yöntemle yazdığı 3 şiirini bulacaksınız.

Birşeyler yapmamız gerekiyor.

Böyle duramayız, birşeyler yapmalıyız.

30 Ocak günü Cumhuriyet gazetesinin sanat sayfasında yer alan açık oturum notlarından da görüldüğü gibi, şiir kitaplarının baskı sayılarında belli bir azalma var.

Bakın, ne diyor Konur Ertop, bir yazısında:

«Türk şiirinin durgun bir yılı olmadı 1976. Birbirinden ayrı şiir akımlarının tanınmış temsilcileri ustalıklı yapıtlar verdiler. Bu yıl içinde ilk şiir kitabını yayımladığı halde düzey bakımından enikonu yüksek durumda olduğunu kanıtlayan ozanlarla karşılaşıldı. Büyük yayınevleri kimi dönemlerde olduğu gibi şiire uzak durmadılar; yayınları arasında özenli şiir dizelerine yer verdiler. Ancak, bütün bunlara karşın şiirin sanat gündeminde öne geçtiği herhangi bir ozanın toplumda ilgiler uyandırdığı, yeni şiir kitaplarından birinin ya da birkaçının basımlarının tekrarlandığı, şiir sorunlarının yankılı tartış-

malara yol açtığı da görülmedi. Böylece en iyi şiir kitapları bile okuyucusunu bulamamış, ozanların emekleri değerlendirilememiş, şiirimizin sorunları çözümlenememiş, şiirin sesi geniş kitlelere iletilememiş olarak kaldı.»

— *Sanat Dergisi, sayı: 212*

Ve de Azra Erhat:

«Bir edebiyat eserinin satılması değil, çınlaması, dilden dile dolaşması, yankı uyandırması gerek. İşte böyle bir edebiyatı özlüyor bugünün Türk okuyucusu.»

— *Sanat Dergisi, sayı: 212*

Birşeyler yapmalıyız.

Bir şiir geleneğimiz vardı bizim. Fotoromanı yeni tanıdık.

Karateyi de, tekvandoyu da, beyaz camı da, Tatlı Cadıyı da, Mc Millan'ı da.

Yeni tanıdık hepsini...

Yeni tanıdık ama, sevdik birdenbire onları.

İçli dışlı olduk hepsiyle.

Beethoven'ı, Bach'ı, Dostoyevski'yi, Gide'i, Necatigil'i, Dağlarca'yı, Abasıyanık'ı tanımıyoruz ama, televizyonu düğün salonuna çeviren genç yeteneklerin şarkılarını, problemlı çocukların müsamere türkülerini, kenar mahalle cevherlerinin marifetlerini ezbere biliyoruz.

Bir şiir geleneğimiz yok muydu bizim?

Nerede peki?

Birşeyler yapmalıyız.

Ozansak ozanca, yazarsak yazarca, eleştirmence çözümler aramalıyız soruna.

Bugüne kadar çok değerli ozanlar yetiştirmiş olan Türk şiiri, hepimizin çok iyi bildiği gibi, çeşitli değişimlerden geçti. Kimi zaman açık seçik, kimi zaman içine kapalı bir şiir oldu. Şiirimizin bunca yıllık serüveni içinde hiçbir zaman güncelliğini kaybetmeyen «şiir toplumdan uzaklaştı mı, uzaklaşmadı mı?» sorusu, özellikle son zamanlarda gene önem kazanmağa başladı. Şiir kitaplarının satış kayıtlarına bakılırsa durum pek parlak değil. Birçok sanatçı ve eleştirmene göre, şiirle ilgilenenlerin sayısı parmakla gösterilecek kadar az... Sn. Ertop ve Sn. Erhat doğruyu söylüyorlar. Gerçeği yansıtıyorlar. Peki ama, hiçbir umut ışığı yok mu? Olması gerekir. Adıgeçenlerin söyledikleri ne kadar gerçekse, şiirin hepimizin yaşamına karışmış olduğu da okadar gerçek... Evet, hepimizin yaşamına girmiş şiir... Yaşantımızın bir parçası olmuş. Kamyon ve minibüs arkalarına yazılı şiir benzetmeli sözlerden mektuplardaki manilere, para üstle-

rine yazılı dörtlüklerden genç kızların askerdeki yavuklularına gönderdikleri resimlerde yer alan manilere, mektup zarflarındaki desenli Őiirlerden günlük konuŐmalara geçmiş uyaklı sözlere kadar Şiir, çeşitli biçimlerde yerleşmiş bireylerin yaşamına... Öyleyse, yleyse ne yapmalı ne etmeli ne, koptu kopuyor denen, ama aslında yeterince güçlü olan o bağ daha da güçlensin, yoz değerler yüzünden çok geri plna itilen Şiir n plna çıksın ve daha büyük kitlelere yayılsın? Dilerim, bu giriŐimi ilkin bu açıdan değerlendirir, bu gözle bakarsınız Konuşma Şiiri yöntemine...

KonuŐma Őiiri, sokaklardaki insanların Őiiridir. Otobüse koŐan, dolmuŐa binen, tarlasını süren, balığa çıkan, dostlarıyla sohbet eden insanın Őiiridir. Sevinen, glen, üzülen, kırılan, tükenen, terkedilen, seven coŐan insanın Őiiridir. YaŐayan, soluk alıp veren bir Őiiridir. Balıćcılardan, dolmuŐ Őofrlerinden, yolculardan derlenmiŐ olan Őiiridir.

Neden konuşma Şiiri?

KonuŐmalardan çıktığı için... KonuŐmanın Şiiri olduğu için... Gündelik konuŐmalara girmek amacında olduğu için...

İki ana safhası var konuşma Şiirinin: (1) insanların yüksek sesle yaptıkları konuŐmalardan Şiire esas olacak sözcüklerin yakalanması, onu söyleyen kişinin yaŐantı ve kişilik açısından gözlenip araŐtırılması, (2) (buna labaratuvar ya da atelye çalıŐması da diyebiliriz) derlenen sözlerin iŐlenerek tam bir Şiir haline dönüŐtürülmesi. Burada, konuya enikonu uygunluğu yönünden, büyük ozan Lorca'nın sözlerini anımsayalım:

«Görüntüden çok, görüntünün içinde yaşayan insanlarla ilgilenirim. Bir dağı seyretmek için bir çeyrek saat kalabilirim. Fakat hemen arkasından, bu dağın çobanı ya da oduncusu ile konuşmaya koŐarım. Ondan sonra yazarken, bu ikili konuŐmaları ve tekrar ortaya çıkıveren gerçek halk deyimini hatırlar insan. Çocukluk anılarımın içinde büyük arŐivlerim vardır: insanların konuŐtuĖunu dinlemiŐ olmaktadır bu. İŞte Şair belleği; ben de ona bağlıyım.»

— *Sanat Dergisi*, sayı: 196

Halkın sanatçı için tükenmez bir hazine, bitmez bir kaynak olduğuna hiç birimizin kuşkusu yok. Ozan için de böyle, ressam için de, mzikı için de... Yalnız, burada birŐeye dikkat etmek gerekiyor: halkın, yani çevredeki insanın verilerinden bir sanat eserinde dekoratif, başka deyişle biçimsel olarak yararlanmak başka, o verilerin öz haline sokulduğu sanat eserlerini meydana getirmek başka... Konuşma Şiiri rneklerinin hiçbiri halk deyiŐlerinden meydana gelme-

miştir, ama zaman zaman halk deyişleri süs ve ses ögesi olarak şiirlerde kullanılmıştır. Konuşma şiiri örneklerinin ortak özelliği, insanların söyledikleri şiirsel sözlerin şiirlere bizzat konu, yani öz olması, başka deyişle, bu şiirlerin, derlenen sözler üzerine kurulmuş olmasıdır. Bu bakımdan, bildiğimiz halk şiirinden de ayrılır konuşma şiiri... Halk şiirinin ozanı, söyleyeni bellidir genellikle... Şiir olarak tasarlanmış, şiir kurallarına uygun olarak söylenmiştir. Oysa konuşma şiiri, bilinçsizce, rasgele söylenen şiirdir. Onu bir ozan alacak, bir labaratuar çalışmasıyla bütün bir şiir haline getirecektir.

Altını çizmekte yarar var: şiirde bir tür denemesi değildir konuşma şiiri, alışlagelmiş anlatış biçimlerinin değişik bir yöntemle birleştirilmesidir. Konuşma şiiri toplantılarda, meclislerde, ayaküstü söyleşilerde konuşma konusu olmağa elverişli bir şiirdir. Yayılabilir. Üzerinde tartışmalar açılabilir. İnsanları birbirlerinin sözlerine dikkat etmeğe çağırabilir. Günlük yaşamın katı gerçeğini yumuşatıp ona güzel bir tad katabilir. Duyguları canlandırıp, sönmüş coşkuları harekete geçirebilir. Kendini sevdirebilirse konuşma şiiri insana, şiiri sevdirebilir.

Değerli ozanlarımıza benden çağrı olsun!

GİDERAYAK

Sevinin, koltukları utkuyla kabaran yelkenliler,
göğü dönüp duran sarı kuşlar, sevinin
kuma uzatılmış tekne, çırpınan balık
sevinin, sonu geldi öykünün

ey insan, cennete hazırlayan kendini
ey ağaç, bilmeyen yüreğin çılgınlığını
ey söz, yabancı kılan sevgiyi
sevinin, gidiyorum geldiğim gibi

soludum, solur gibi bir kuyunun dibinde
derinliği sevdim, açıklığı da
gerçi belli etmedim kimseye ama
soyut resimler gibi kaldım kenarda

paylaştık gerçekleri, hiç konuşmadan
çirkin olanı sizde, güzeli bende kaldı
uyumsuzdum, çatıştım günle geceyle
gerçeğin, sevilerin tattım en güzelini

işte bitiyor oyun, sevinin, bayram edin
ey anlamak için zamanı olmayanlar
ey gülüşü hep mutluluğa bağlayanlar
sığ sularda dolaşanlar, sevinin

göçüyorum işte, sıradan bir adam gibi

(Bir deniz kahvesi. Teknelerin içine sokulmuş bir kahve. Biraz ötedeki masada balıkçılar çay içip konuşuyorlar. Yaşı 52-53 dolayında bulunan, derin ve içedönük görünümlü bir balıkçı, arkadaşlarının yaş konusunda yaptıkları bir söz şakası üzerine durgunlaştı, gözünü ufka dikerek şunları söyledi: «göçüyoruz işte, sıradan bir adam gibi...» Büyük bir şiirdi bu. Koskoca bir yaşamı, derinliği anlaşılmamış bir adamın yaşamını özetliyordu. Giderayak şiiri böyle doğdu.)

SOLUMAK DOYASIYA

Çalgı, türkü, şenlik istemem
dağları verin bana
yükseklere, dağbaşlarına çıkayım
gümbür gümbür gümbürdeyip
aksın sular
yukardan
kuşlar ötsün
bir kuş ötsün yanımda
açıklıklar dolsun içime
gönlüm bunu istiyor

yorgunluğu var üstümde
çağların, sevilerin,
yalnızlıkların,
yüreğe balyoz gibi inen
konuşmaların,
yoz değerlere koşmaların
yorgunluğu var içimde

duymalıyım oysa ben
kanımda bulmalıyım
o saf düşümü
tutmalıyım elimle
bir dağın akışını
bir ırmağın dönüşünü
dalin uyanışını
yüreğin seğirdişini
havanın içime doluşunu

çalgı, türkü, şenlik istemem
dağları verin bana
açıklıklar dolsun içime
gönlüm bunu istiyor!

(5 yıl kadar önce Marmaris'e gidiyordum. Otobüse Çine'den 3 kişi bindi. Biri yanımdaki koltuğa, diğerleri arkamıza oturdular. Yanımdaki adam dönüp dönüp onlarla konuşuyordu. İlginç biriydi. Bir iş kurmak için babasından para istemiş, babası para vermemek için binbir dereden su getirince, evden ayrılıp başka bir kasabaya göçmüştü. Orada bir iki yıl çalışarak para biriktirmiş, kamyon alarak taşımacılığa başlamıştı. Otobüste rastladığı tanışlarına hem evi soruyor, hem derin derin derin iç çekiyordu. Bir ara şiirsel sözler döküldü ağzından. Hemen defterimi çıkarıp not aldım. Sonra kendimden de bazı sözcükler ve dizeler ekleyerek bu şiiri meydana getirdim. Şiirin birinci ve son bölümleri, ufak bir iki rötuş dışında, yolcunun ağzından döküldüğü gibi.)

YÜREĞİN SOLUĞU

Akıl almaz bir büyücü gibi
olmayanı oldur,
inanılmazı gerçek kıl
korkusuz gece

ey ışık, benim için parla
ey ateş, savur alevini benim için
benim için dön dur ey gök
benim için kavrul, güneş

benim için çağıda
ey fıskıran kan
köpüğün ölmezliğı, ey!

benim için koru, ey yeryüzü
gözlerimle sarmaladığım
güzellikleri!

(Doğanın görkemini, cılgınlığını kaybetmekten korkan bir yüreğin, bu konuda doğaya yalvarışı. İnsana yaşama sevinci veren çok güzel bir günde, genç bir kızın arkadaşına söylediğı «gözlerimle sarmaladığım güzellikler» sözcükleri şiirin anahtarı oluyor.)

ÖNCÜ OLMAK

SAMİM KOCAGÖZ

1940'lardaydı. Beyoğlu'nun Nisvaz adlı pastanesinde her cumartesi günü toplanan edebiyatçılar; yazar, şair, üniversite öğretim üyeleri yine biraraya gelmiştik. Bu toplantılarda biraraya gelenler kimi zaman on beş yirmiye bulurdu. Soğuk, karlı fırtınalı bir cumartesi günü olduğunu çok iyi anıyorum. Rahmetli Şekip Hoca, çayını yudumlayarak, felsefe konusunda söz ediyordu; biz de dikkat kesilmiş dinliyorduk. Birden kahvenin camlı kapısı hızla açıldı. Uzun boylu bir adam kapının içinde dikildi:

«Hoca! Hoca!» diye bağırdı, «Bayrak benim elimde, yetişen alın!» çekti kapıyı bıraktı gitti. Hepimiz şaşkın şaşkın kapıya baktık kaldık. Sonra gözler Hoca'ya döndü. Hoca, pek gülmezdi. Yine de gülmedi; sıkıntılı sıkıntılı,

«Şiir bayrağı bunun elindeymiş... yetişen alın!» diye söylendi. Sonra yine konuşmasına döndü.

Ben o güne değin Sayın Necip Fazıl Kısakürek'i hiç görmemiştim. Oymuş kapıdan bağırp giden...

Ne zaman bir yerlerde 'Edebiyatımızın Öncüleri' gibisine bir yazı görsem okusam, hemen bu anım canlanır. Gerçekten çok düşünmek gerek, bir ulusun, bir toplumun yüzyıllar boyu akıp gelen, gelişen, yenilenen edebiyatında ÖNCÜLÜK var mıdır? Örneğin eleştirmecilerimiz, edebiyat tarihçilerimiz, gerçekçi, halkçı, diyelim bir bakıma Anadolucu hikaye ve romanımızın başlangıcını, öncülüğünü hep bir yazara, bir şaire yüklerler. Bu yazar şair de hep değişik imzalar olur. Kimi yazarlar, bu konuda öncülüğü Sadri Ertem'e verirler: 'Bacayı Kaldır, Bacayı İndir' adlı hikayesini, kitabını örnek gösterirler. Kimi yazarlarımız, yine öncülüğü, Sabahattin Ali'nin sayarlar. Kimi edebiyat tarihçilerimiz, bu adlara karşı çıkar, daha gerilere gidip, Refik Halit'in 'Memleket Hikayeleri' kitabını ortaya

atar. Bir daha dikkatli yazarlar, Ebubekir Hazım'ın üstünde dururlar: (...Küçük Paşa romanı ve Eski Şeyler'de topladığı hikayeleri, Cumhuriyetten sonra değerlendirilerek, Nabi Zade Nazım'ın Karabibik hikayesi gibi edebiyatımızın gerçekçiliğe yönelmiş ilk eserlerinden sayılır.) —Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü s. 390) Gerçekçilik konusunda Sami Paşa Zade Sezai Beyin üstünde duranlar da var. Biz bu adlara Hüseyin Rahmi'yi de ekleyelim... Gerçekçilik, halkçılık konusunda edebiyatımızı eşelersek, daha ne yazarlar, ne imzalar buluruz. Bana sorarsanız, ta 17. yüzyıla, Evliya Çelebi'ye dek giderim. Çelebi'nin ünlü Seyahatname'sinde sadece halka bakan değil, egemen sınıfa gerçekçi bir gözle bakan yüzlerce sayfa vardır. Hani isterseniz Nasreddin Hoca'dan gelen sözlü, yazılı Halk Edebiyatı dediğimiz konuyu bile edebiyatımızın halkçı, gerçekçi akımına bağlayabiliriz.

Diyeceğim o ki bir ulusun edebiyatı, yüzyılların akışı içinde bir zincirdir. Her dönem de bu zincirin halkasıdır. Temelini, öncüsünü bulmak çok güç, olanaksızdır. Pek derinlere inecek olursak, tarihin karanlığında öncü bulacağız diye yiter gideriz.

Burada karşımıza elbette yazarların, şairlerin başarısı çıkar. Uza-yıp giden zincirin dönem dönem diyebileceğimiz halkalarında kim daha çok başarılı olmuştur? Şu da bir gerçek ki en yetenekli bir şairin, en yetenekli bir yazarın da başarısının nedeni, içinde yaşadığı toplumsal olgunun kısgacındadır. Bir toplumun yüzyıllar boyu bir kültür birikimi vardır. Bu kültür birikimine yaslanır bir şair, bir yazar. Bu olmazsa, içinde yaşadığı toplumla ilişki kuramaz. Yeteneği, bilgisi, kültür mirası (müktesebatı) sanatçıyı başarıya götürür. Zincire halka ekleyen sanatçı değil, toplumun vardığı kültür düzeyi, yeni yaşantısı, gelip durduğu siyasal, ekonomik duraktır. Bütün bunların dünyadaki toplumların kaynaşması, çalkantısı, kültür düzeyi ile ilişkisi de vardır. Yazarlar, şairler, içinde yaşadıkları toplumun gerçek anlamda TUTSAĞIDIRLAR. Devir devir, dönem dönem içinde yaşadıkları toplumla, ulusla bir çizgide yürürler. Ama toplumun her zaman biraz önündedirler. Yaratıcı güçleri, yetenekleri elbette ileridedir. Ne var ki daha sonraları gelecek için, toplumun dil durağına, dünya görüşü durağına varmaları, hele hele ekonomik gelişmesine yetişmeleri olanağı yoktur; sadece varacağız! inançları vardır; bu inançlarını yapıtlarında belirtirler de... Toplum yeni bir durağa vardığında da yeni sanatçıları ortaya çıkarır. İçinde yaşadığı sırada toplumunu en iyi yansıtabilen, toplumunun düşlerini en iyi ortaya koyabilen sanatçılar da zincirin halkaları olarak yaşar giderler yapıtları ile...

GEZEREK YAŞAMAK

YILDIZ İNCESU

Sinemalar... Sinemalar...

Dün gece televizyonda bir Clouzot vardı. Yves Montand'ın baş rolü oynadığı film: Le Salaire de la Peur — Korkunun ücreti. 1953 Cannas film ödülünü alan ünlü yapıtı televizyonda üçüncü kez izledim. Önce, nasılsa biliyorum diye, TV'nin karşısına oturmak istemedim, elimdeki kitap daha ilginçti. Nedir, sonra dayanamadım yine, başlayınca da ayrılamadım karşısından ekranın. Nitrogliserin yüklü iki kamyonu dağları, bozuk yolları aşıp petrol kuyularına götürecek dört insan. Ülkelerine dönmek için para gereklidir dördüne de; yoksullukla, sıcakla, sarılmışlar, tutsak olmuşlardır. Tek umut tur alacakları para. Ama yol ölüm yoludur, onca virajla, zikzakla, taşla, çukurla donanmış yolda olacak en ufak bir sarsıntı havaya uçmak demektir. Film dört insanın korkusunu yaşatmak için yapılmış gibidir, ilk gördüğümde de korkunun işlenişindeki başarı etkilemişti beni. İkinci görüşümde, daha toplumsal açıdan baktımdı sanırım, umarsızlık vermişti. Bu kez filmdeki gizli umuda tutuldum. Umud: yaşamı var eden, dayanılır kılan erdem... Bir italyan işçi olan şişko Luigi, ilk tehlikeyi atlatıp yol biraz düzelince: «Ah» der «bayılırım sosyeteye... Elimde bir bardak şarap... ağızımda püro... kadınlar... kravat... gömlek...» güler sonra. Biner dolar alacaklardır nitrogliserinleri yerine ilettiklerinde. Bu para ülkesine dönüp hasta olan ciğerlerine baktırmasına ancak yetecektir. Bekleyen çocuk, çocuk ve İtalya'daki işsizlik vız gelir gibidir Luigi'ye. Bunları, bu çocukça sözleri ona söyleten, daha iyi günlerin var olduğuna inancı, saflığıdır

Clouzot'nun «La Prisonnière — Tutsak Kadın»ı iyi değildi fazla. Bazı görüntülerin çarpıcılığına, yeniliğine karşın. «Le Corbeau — Karga» ise Hitchcock'a göre çok çocukçadır bence. İkisini de yeniden görmek istemem.

Oysa dün gecedен beri, Korkunun Ücreti'ni bir kez de sinemada seyretmek gerektiğini düşünüyorum.

Televizyonda film seyretmek en büyük işkencedir benim için. Sinemaları da filmler denli severim. Bir filmi anımsayabiliyorsam, genellikle gördüğüm yeri, oturduğum sırayı da anımsarım... Bir koltuğa kendini bırakmak ve başka dünyalara, başka insanlarla birlikte karışmak. Filmin duygulu bir yerinde yandan duyulan bir iç çekiş; heyecanlı bir kovalamada tüm salonun nefes bile almayışı; arkadan gelen, ekrandaki kovboya eşlik eden bir çocuk kıpırtısı... Sinema salonu değiştikçe, yerin rahatlığına göre, çevreye göre filmi yorumlayış da değişir. Bazı filmler nereden izlerseniz izleyin değerlerinden yitirmezler de, bazıları illâki yumuşak bir yer, serin bir salon, tepki vermeyen bir seyirci topluluğu isterler.

Paris'e gittiğimiz ilk aylar, önce enayi gibi Champs Elysée sinemalarına gidiyorduk. İlk kez Lelouche'un Bir Erkek ve Bir Kadın'ını gördüm lüks bir sinemada. 10 FF.1. Sonra Madeleine'de My Fair Lady'e 9 FF. verdik. Bizdeki —özellikle bendeki— sinema tutkusunu bu fiatlarla bağdaştırmak olası değildi kuşkusuz. İki üç ay sonra her hafta «Une Semaine à Paris» yi iyice taramayı ve en iyi, en ucuz sinemaları saptamayı hafta başı görevi edinmiştim kendime. İşten çıkınca yollara dökülüyorduk. Sinema sevgisi, en bilinmedik köşelerini, en bilinmedik sinemalarını ve genellikle bu sinemaların yanında yerleşmiş en bilinmedik kahvelerini öğretti Paris'in bana. Ucuzlanmış onuncu vizyon filmlerin gösterildiği üçra halk mahallelerini keşfettim, orada yaşayan halkı tanıdım, 20 ve 21 inci bölgelerin salaş sinemalarını, 18.inci bölgenin küf kokan, eski dansinglerden bozulmuş tahta iskemleli, titrek perdeli salonlarını (!) gördüm.

Hiç unutmam bir kez Haller bölgesindeki bir sinemaya girmiştik, Belediye Alanı'na açılan dar bir sokakta, merdivenlerle yer altına inilen bir yerdeydi sinema. Bizim tatil yaptığımız bir hafta ortası günüydü ve seans da öğle yemeği paydosuna rastlıyordu. Geç kalmıştık, ağzına kadar doluydu oda, en ön sıraya oturabildik. İlk farkettiğimiz şey —ekranın yakınlığından çok bizi rahatsız ettiği için olacak— ağır kokuydu. Işıklar açılınca gördük: hallerde çalışan işçiler doldurmuşlardı sinemayı; iş gömlekleriyle, tulumlarıyla. Film

bir İsveç seks filmiydi. O zamanlara göre hayli açık bir sanat yapıtı «Ma soeur, mon amour — Kızkardeşim, Sevgilim». Nedir, film boyunca tek bir ses, tek bir gürültü duymamıştık. «Fransızlar sanata saygılıdır» bunu öğrendik o gün işte. Ve daha sonraları edindiğimiz bilgiler de bunu hep kanıtladı.

Chaillot Sarayındaki sinematekin gösterileri ters gelirdi bize. Çünkü her seans başka bir film vardı. Trafik tikanıklığı —ve daha da çok geç kalmak alışkanlığımız— nedeniyle yetişemezsek görmek istediğimiz filmin başını kaçırıyor, bir sonraki seansta görmek olanığımız da bulunmadığından çok sinemasız bir bölgede kalıveriyorduk.

İkinci yıl Cinéma d'Art'ları keşfettik. İyi filmleri ikinci vizyon olarak gösteren nisbeten ucuz küçük temiz sinemalardı bunlar. 7 FF falan. Daha merkezî bir yere de taşınmıştık zaten. Rue Guersant'da oturuyor, bu nedenle Ternes'deki sinemalara yürüyerek gidip gelebiliyorduk. Accacias en iyisiydi bunların. Fauborg Saint Honoré'nin Ternes Alanıyla birleştiği köşedeki büyük sinema da fena sayılmazdı. Bir de bizim sokağın köşesinden başlayan Boulevard Nielle'e paralel küçük çıkmazda, orada her gün kurulan pazarın satıcılarının gittiği kovboy fimleri gösteren 3 FF lık bir sinema vardı ki haftalık sinema harcamaları fazla kabardı mı, ayın sonuna doğru orayı onurlandırırđık. Champs Elysée'de, şekercinin yanındaki sinemayı da unutamam doğrusu. 3 FF'ydı o zamanlar. Bordo rengi haftalık programlar yapardı, daha çok Amerikan baş yapıtlarından seçmeler gösterir, festivaller düzenlerdi. Orson Welles'i, William Wilder'i orada tanıdım, tüm yapıtlarını orada gördüm. Yalnız Bir Avcıdır Yürek'i, Mc Cullers'in ünlü romanını, Ellis Miller'in kusursuz yapıtını da.

Seine'in öteki yakası, sinema yönünden uzak bir cennetti bizim için. Cumartesi pazarları gidebileceğimiz uzak bir diyar. Her hafta giderdik de sinemalara girivermemiz nadir olurdu, kitapçılar daha çok çekerdi bizi.

Dönmemize yakın ucuz sinema avı partisine son verdik. «Nasıl olsa fiatlar düşünce görürüz» felsefesi yerini, «Nasıl olsa göremiyeceğiz!» düşüncesine bıraktı. Onikiden onbeş Franga uzanan ücretler ödeyip renkli, yumuşak koltuklara gömüldük. Ne de iyi yapmışız. O yıl (1969) bir altın yılıydı sinemanın. Widerberg'in Adalen 31'i, Rohmer'in «Ma nuit chez Maud — Maud'la Geçen Gecem»i, Lindsay Anderson'un If'i, Karel Reisz'in Isodora'sını bu antipinti düşüncemizle görebildik.

Roma da bir sinema cennetidir sinema kuşları için. Nedir film-

ler İtalyanca oynar. Yine iki üç aylık şaşkınlıktan sonra Parioli'deki bir sinemanın orijinal film getirdiğini öğrendik. Sonra da bir rastlantıyla hipileriyle birlikte Amerikalı turistlerin üslenliği Santa Maria in Trastevere alanına açılan dar bir Roma sokağının gizliliklerine gömülmüş bir salaş sinema keşfettik. İngilizce filmler gösteriyor, iki günde bir de program değiştiriyordu. Teksir makinesiyle çoğaltılmış bir aylık programı vardı. Eski filmler denli, avant-garde sanat filmlerini, yeni bilim kurgu yapıtlarını izlememize bu keşfimiz olanak sağladı. Doğrusu bu da unutamayacağım sinemalardan biridir. Hiç görülmedik bir şey, tavanı devingendir sinemanın. Yaz geceleri açık olur tavan. Aralarda, gır gır gır bir ses tavanın açıldığını aranın başlayacağını ya da filmin bitmek üzere olduğunu kanıtlar.

En katolik italyan için bile sinema yaşamın vazgeçilmez bir öğesidir. Şaşırsınız belki şuna: Roma'da belki onbeş tane kilise sineması vardır. Büyük kiliselerin altında boşaltılan mahzenler, galeriler, alüminyum çerçeveler, kadife perdelerle çağdaş sinemalar olarak kilise yönetimince işletilir ya da kiraya verilir. Çok ucuzdur bunlar. 300 Liret — 400 Liret. Parioli'deki büyük kilisenin altındaki sinema daha çok hafif Amerikan müzikallerini, Walt Disney'in çizgi ve çizgi olmayan filmlerini, terbiyevi polisileri oynatır. Euclide alanında, Euclide Kilisesinin altında ise basbayağı filmler gösterilir, çarşambaları çocuk filmleri vardır yalnız. Ungaria Alanındaki kilisenin sineması ise polisieridir. Ama en ilginç Tiber'in karşı sahilindeki bir kilisedir. Bunun altı bir sinema klubüdür. Hem de bayağı devrimci, çağdaş, sol eğilimli filmler gösterir. İyi mi?

Fransız sinemaya sanata saygılıdır dedim. Sinema genel kültürün bir kanadıdır; her kültür düzeyindeki Fransız için Fransızlığının, yani dünyanın kültür adamı olmak simgesinin bir göstermeliğidir.

Program, sanat, yönetmen ve bunun gibi şeyler şirin İtalya'ya vız gelir, bir bara gidip bir kahve içivermek gibi sıradan bir iştir sinemaya gitmek. Aynen bizim gibi İtalyan seyirci de filme katılır, reaksiyonunu saklamaz. Onun için İtalyan mahalle sinemaları daha eğlencelidir; küfürleri ile, beğeni sesleriyle, yuhları ile sinemanın top-luca seyredilen bir eğlence olduğunu kanıtlar.

Nedir, en sevdiğim sinemalar bahçe sinemalarıdır. Şu bizim «yazlık» lar. Sık sık «ay» sesleriyle eski filmlerin koptuğu, aralarda gazoz kasalarının şangırdadığı, film seslerine kabak çekirdeği çatırtılarının karıştığı yazlıklar. Hoparlörlü bir taksi gündüzden geceki filmin çığırkanlığını yapar. Hava kararınca, hemen akşam yemeğinden sonra, eğri büğrü tahta iskemlelerinde popolarını inciltme-

mek isteyen yaşlı kadınlar minderlerini koltuklarının altına sıkıştırarak sinemanın yolunu tutarlar. Gecenin ayazlıyacağını kestiren akıllılar da hırka, palto, şallarını yüklenirler. Erken gidilip iyi yer alınır. Film başlayana dek günlük dedikodular orada sürdürülür. Çocuklular için ayrı bir nimettir tabii bu sinemalar. Sıra aralarına çocuk arabaları özenle yerleştirilir. Bir vıyıklama filmin en güzel melodisini berbat etse de ne yazar? Anne mutludur, eh çocuk da bol bol temiz hava alır.

Şimdi kentlerdeki tüm boş arsalar bina oluyor. Bu yazlık sinema geleneği de en azından İstanbul'da, Ankara'da öldü. Herkes evine, televizyonunun başına çekildi.

Nedir, bana sorarsanız, televizyon seyircisi kolay seyircidir, bizim yazlıkçılardan da kötüdür, sanatsal tembellik açısından; verilene alır, kötüsü verilirse ona da alışır.

Ola ki biraz safdilim, ya da fazla iyimser: o yazlıkların, kadın matinelерinin sulugöz seyircisinde, mahalle arası sinemalarının bol dövüşlü kabadayılık filmlerini sektirmeyen bıçkınlar takımında hep geleceğin «ayıklayıcı» sinema izleyicilerini görerek boşuna umutlandım yıllarca; bu seyircinin Bunuel, Resnais, Bergman gibi üst düzey sanat yapıtları yönetmenlerine olanak tanımayacağını bilsem bile, Germi, De Sica, giderek Fellini türü yönetmenlerin yetişip, tutunmalarını sağlar sandım.

İyi sinema hâlâ bir azınlık ayrıcalığı oysa, iyi sanat ve edebiyat gibi!...

arkası yarın

**MUZAFFER
BUYRUKÇU**

Buyrukçu'nun büyük
yankılar yaratacak
günlükleri!

 Koza
Yayınları
Pk.836 İst.
Dag.Bateş

2 TÜRK YAZARLARI DİZİSİ **•GÜNLÜK**

AYŞE, HAKLI..

TOMRİS UYAR

— Oğlanı görecek misin bugün? dedi Ayşe. Buradan doğru bize gideriz istersen. Uğrar, görürsün.

Telâşlıydı sesi. Suçlu, kararsız. Sanki söylemesi gerektiği için söylüyordu bunları, istediğinden değil, yine de duyguları anlaşılmasın diye, ayıp olmasın diye, cınlamalı bir içtenlik katıyordu sesine.

— Kalsın artık bu hafta. Geciktik. Gelecek hafta tam iyileşmiş olur, sokağa çıkarır, dolaştırırım.

— Lokantaya, şeye götürme ama... Hem sıkılıyor, hem de günlerce et kokusu çıkmıyor üstünden.

— Oraya götürmem... Nesi varmış aslında? Doktor ne dedi?

— İyileşti sayılır. Kulak değilmiş. Ben ondan korkmuştum ya, değilmiş. Nezle kulağa vurmuş.

— Önemli bir şey yok yani?

—Yok.

— Aman neyse.

— İyi ki.

Sesleri ardarda, hızla birbirini izliyordu, arada, hiç boşluk bırakmamacasına ama o boşluk var. Konuşmakla doldurulamayacak, elle tutulacak kadar somut, yer kaplayan, sağır bir boşluk. Araba kalksa, rüzgâr esse, baskısı azalacak belki.

Ayşe arkaya baktı. Koltuk bomboştı daha. Yarım saattir üç kişi bekliyorlar. Her şeyin, yaprakların bile kıpırtısız kaldığı bu kızgın ikinci saatinde, duru mavisıyla, esintisiyle soluk veren bu kıyından kim ayrılmak ister? Bekleyecekler. Şoför dışarda; kâhyayla mı-

rıl mırıl bir şeyler konuşuyorlar, sıcaklığın ağırlığı altında; radyoda mızımız bir kadın sesi türkü söylüyor: Dar yerlerde gezdirmedim ben seeniiii

Arabanın yeşil plâstik kaplı koltukları, sabahtan beri tepeden vuran güneşi sindirmişler, içlerinde kaynatıp koyu bir sıvı halinde yüzeye yansıtıyorlar. Yüzeyde, damlalara dönüşüyor sıcaklık; derinlerde, çarpıntı, iç çekilişi, baş dönmesi, koyu bir bataklık fokurtusu.

Ayşe kolunu camdan çıkardı, havayı kavramak, avucunda tutmak istedi. Bacağını oynatınca koltuk, eteğin sıyrıldığı yerden kapı etini: Plop! Emdi, bıraktı; kızarık kaldı orası. Bacağını usulca kurtarmaya çalışırken, sırtını kaptırdı koltuğa; bacaklarına yapışan kumaşta koyu lekeler belirdi.

Eteğini çekeledi, düzeltti. Koluna değdi o sırada:

— Af edersin.

Gelişigüzel söylenmiş bir şeydi ama sessizlik büsbütün koyuldu, acemileşti. Birkaç yıldır nereye gitseler yanlarında götürdükleri ağır, boğucu ev-içi havası yayıldı arabaya.

Demin denizde, hiçbir gölgeyle sınırlanmamış, gözalabildiğine bir maviliğe doğru açılırlarken, daha kolay bulmuşlardı sözcükleri. Kıyıda, denizden gelen esinti aralarından geçmiş, günlerin tortularını, kırıklıkları, karaları, belirsizlikleri silmişti, giysilerini aynı yöne savurmuştu. Kumlara sererpe yayılmak, kasıkları, yürekleri güneşe açmak iyi gelmişti: gözkapaklarının üstünde dalgın bir ağırlık, yumulu gözlerinin önünde yalnızca siyah, sarı, kırmızı beneklerle hal-kalar; dudaklarında denizin teri-tuzu. O süre içinde aralarındaki boşluk, kıyıda herkesin paylaştığı genişliğe karışıp özelliğini yitirmiş, tatlı bir dinginlik olup çıkmıştı.

Ayşe birdenbire fırladı ayağa, denize koştu. «Gelsene!» diye bağıyordu koşarken. Yarışacağı kişi son anda gelmemiş bir yüzücünün güvenli, kararlı ama biraz da gergin kulaçlarıyla yüzüyordu. Arasıra duruyor, soluk alıyor, zıplıyor, su püskürtüyor, su fışkırtıyor, sonra dalıyor, çıkarken, omuzundan kayan askısını çekeliyordu.

«Şu kadına baksana! Kaçırma bak! Nasıl da ciddi ciddi yürüyor kumsalda. Hasır şapkasına, lâstik deniz pabuçlarına bak! Şuradaki herif de midesini içine çekmiş, nasıl da kasılıyor. Kadınları kesiyor aklınca. Çocuğa bak! Canım ca-nım!»

Sudan çıkınca, kumlanmış havlusuna sarınmıştı yanlışlıkla. Kumlu elleriyle burnundan sızan suları silmiş, burnunun da kumlandığını görünce gülmüş, denizde ağzını çalkalamış, havluyu bir yana atıp yere oturmuştu.

Şimdi arabanın camından bakıyordu; ansızın bir durgunluk, bir hüznün çökmüştü üstüne. Demek deminki sevinci, uçarılığı, görüldüğü kadar içten değildi: deniz-kıyısında-böyle-eğlenilir gösterisinin bir parçasıydı. Öğreticiydi. Ayşe'yi yaşadığı an içinde düşünemiyordu hiç, hep geriye doğru çözmek, değerlendirmek gerekiyordu. O zaman da davranışlardaki tutukluk, iğretilik, düşüncelere geçiyordu. Suçluluk bastırıyordu.

Demin kıyıda onun kumlanmış burnunu, uzun, parlak kara saçlarını, askısının altından görünen, yanmamış, beyaz omuzunu tutkuyla istemişti, gıcırtılı kum tanecikleri arasında Ç'leri ve S'leri güçlülükle çıkaran beyaz dişlerini, titreyen dudaklarını, dilini. Ama o anda bile içindeki ikinci bir erkek başka bir kadını, Ayşe'deki öbür kadını özlüyordu galiba. Şu yanında oturan, camdan dışarı bakan suskun, soğuk kadını değil.

— Ben iki kişilik vereyim, yoldan nasıl olsa bir kişi daha bulursun, dedi hırıltılı bir erkek sesi arkadan. Uzun süre beklemişti herhalde; onlar geldiğini duymamışlardı. Şoför, kâhyayla el sıkıştı, girdi arabaya. Toprak yola döndüklerinde, esintiyi yüzlerinde duydu-
lar.

Ayşe'nin saçlarının arasında ince ışıklar titreyordu. Belirsiz bir yere bakıyordu. Kirpikleri koyu ve uzundu. Dudaklarını ısıırıyordu. Evet, güzel bir kadındı eski karısı. Daha iki yıl önce, avuçları onun avuçlarına değince, ufacık bir sürtünmede, genzi yanardı tattan. Ayşe o zaman da böyle kayıtsız mıydı acaba? Yoksa o da alır mıydı o tadı? Bilmem. Yalnız birbirimizden gözlerimizi kaçırır, ötelere bakardık. Bir şey açıklasak, her şey bozulacaktı gibi. Belki de Ayşe, o tada katılamadığı için kaçırıyordu gözlerini. Bilmem. Diyelim ki, o şey baştan vardı. Peki ne zaman eksildi? Bozuldu?

Bir tartışmada mı? Kırıcı bir tartışma mı, sıradan bir tartışma mı?

Başbaşalarken mi? Kalabalıkta mı?

Gittikçe artarak mı eksildi? Yinelendikçe mi? Azaldıkça mı? Elinden bir şey gelir miydi? Kaçınılmaz mıydı? «Af edersin?»

Ayşe, aynanın karşısında saçlarını fırçalıyor. Saçları yine böyle uzun, parlak siyah. 25 kere fırçalıyor, bir dergide okumuş, ne bir ek-sik, ne bir fazla.

Biraz önce yumuşak, tüylü terlikleriyle hiç ses çıkarmadan gir-di odaya. Aynanın karşısına oturdu. Önünde renk renk tırnak ci-lâları, bir krem, bir dudak boyası, bir siyah göz kalemi duruyor. Ay-nada yansıklarından böyle çok görünüyorlar, oysa Ayşe süslen-meyi sevmez. Yüzü gülsuyu kokar, ağzı naneli diş macunu. Gece-likleri kalın, yumuşak, uzun kolludur. Ayşe çok üşür.

Başucu lâmbasını yaktı Ayşe, yatağa girdi, tahtaya üç kere vur-duktan sonra bacaklarını kocasının bacakları arasına sıkıştırdı. Sev-giyle değil, sevecenlikle değil, tutkuyla değil, bacaklarını ısıtmak için. Düpedüz. Çocuğun üstünü her gece kalkıp örtmesi de öyle. Düpedüz. Bir törenin bir parçası: hazırlanışı bütün çocukluk, genç kızlık yıl-larını almış, ama artık düşünülmeden, eksiksiz uygulanan bir töre-nin.

«İçmesene şu cigarayı, öksüreceksin. Odayı havalandırmam gere-kecek.

«Üstünü örtsene, üşüteceksin.

«Yarın erken kalkabilsem bari. Meral'lere gidince hep gecikiyo-ruz. Ama bu gece iyi eğlendik, değil mi? Ha? O kadar içmeseydin, sen de katılabilirdin bize. O kızı —neydi adı?— Zeren mi ne — be-ğendin mi? Evet kocasından daha sıcak kanlı, orası öyle. Ama ko-cası da belki bıkmıştır onun çenesinden, çok konuşuyor. Konuşuyor da, tatlı konuşuyor, bıkılacak gibi değil bence... Bıkılır bıkılır. Sen beğendin ama. Bir ara ağzının içine düşeceksin sandım. Yok canım şaka ediyorum. Ben yalnız kocası kızar diye korktum.»

Her zamanki gibi soruları kendi soruyor, yanıtları kendi veri-yordu. Bir ara dönmüş, gözlerinin içine bakmıştı. Şarap içince ya-nakları hep böyle kızarırdı. Gözleri uykulu uykulu bakardı. «Bırak şimdi, yorgunum,» der, sırtını döner, lâmbayı söndürürdü.

O gece şaşılacak bir ustalıkla kocasının altına kaymıştı. Sevişir-ken gözlerini kapamamıştı, dudaklarını kaçırmamıştı. Çekinmeden, ka-çınmadan bırakmıştı kendini. Gerçeğe bunca yaklaştığı hiç olmamış-tı daha önce. Zararsız ama körükleyici bir kıskançlıktan ötürü müy-dü acaba? Odada bir kadın varsa, mutfakta oyalanmaz mıydı hep?

Birbirlerinden çözüldüklerinde, bir an duralamıştı Ayşe:

— Oğlan duymuş mudur dersin? demiş, sonra hiçbir şey olma-mış gibi daha doğrusu, her şey onun dışında olup bitmiş gibi doğru banyoya yürümüştü.

Sonraları ufak kıskançlıklar da onu etkilemez oldu. Gece döndüğünde, sallangaçlı iskemlede oturmuş, ağır ağır sallanıyordu. Işık sö-nüktü. Karanlıkta, kendine ninni söyleyen, kendini pıspışlayan bir çocuk gibi öksüz öksüz oturuyordu. Kızacağını ummuştı; eve ilk ge-cikişiydi ama kızmamıştı Ayşe. Oğlan, kucagında uyuyordu, yatağı-na yatırmamıştı. Kalkıp kucagina vermişti: «Bak babası, ne cici uyu-yor, değil mi? Sen gelmeden yatıradım, sen öpmeden uyumaya alışık değil ki.»

Ayşe çocuğu yatırdıktan sonra dolaptan iki kadeh çıkardı, rakı-yı aldı, kendine de rakı koydu. Karşılıklı, iki sevgili gibi içtiler. Ay-şe'nin yanakları kızardı hemen, gözleri parladı. Gülümsüyordu. Sev-gi, öfke, küskünlük, kin... hepsi vardı bu gülüşte. Hangisiydi?

Sonra dişlerini oğmuş, saçlarını 25 kere fırçalamış, tahtaya 3 ke-re vurup yatağa girmişti. Konuşacak zaman bırakmadan, hiç soru sormadan, lâmbayı söndürmüştü, sırtını dönmüştü.

Bıraksa, söyleyeceği şeyler vardı Ayşe'ye. Nicedir görmediği bir arkadaşına raslamıştı gece, oğlan hapisteydi bir süredir. Onunla iç-mişlerdi bir yerde, şuradan buradan konuşmuşlardı. Yani sandığı gi-bi değildi. Çünkü nedense, bu ilk gecikmenin başına kötü kakılaca-ğı önsezisi vardı içinde. Sözgelimi çocuğu neden zamanında yatırma-mış, kucagında tutmuştu? Bir şeye alışacak yaşta değildi ki çocuk daha. Sonra durup dururken, içkiye bunca karşıyken, neden rakı iç-mişti gece yarısı? Bu coşkunun altında bir çeşit kibir, yoo düpe-düz bir kötülük vardı sanki. Uzakta kalan, yüzleşmeyi kendi adına küçülme sayan bir kin.

Çocuk büyüdüğü, Ayşe'nin gövdesi çocuğunkine katılıyor, or-talıkta bu kinden başka Ayşe kalmıyordu. Yürürken kucagındaydı çocuk, yemek pişirirken, sırtındaydı; hiç indirmiyordu. Memeleri, ço-cuğuna süt vermeye yarıyordu, kolları, çocuğu sarmalamaya, kasık-larıyla bacakları çocuğu sallamaya, uyutmaya. Saflıkla, dokunulmaz-lıkla durmadan besliyordu gövdesini. Etini, kanını gözden cömertçe çıkarıyor, gittikçe solgunlaşıyor, saydamlaşıyor, bu arada gözlerinin suçlayıcı bakışı, dudaklarındaki kıvrımlar gittikçe sertleşiyordu. Önünde herkesin eğilmesi gereken bir anıttı, bir kutsal ana anıttıydı Ayşe. Yanağından makas alınamazdı, memesi okşanamazdı. Konuşul-mazdı.

Çocukla aralarında özel bir sevgi-dili geliştirmişti: *cük'tü cük'ti, pimpim, bılıbılı, pıtır* gibi seslerle zenginleşip anlam kazanan bir dil.

Baba, bu dilin, bu iki kişilik evrenin dışındaydı. «Hanımış mahalle-bisi bilibilimin? Hanımış *putırkın* çorbası?»

O günlerde öfkelenmeyip evde kalabilseydi, her akşam, «Bu akşamdan sonra gecikmeyeceğim, bu son,» demeseydi, belki kapayabilirdi büyüyen boşluğu. Ne var ki Ayşe'nin bulunduğu yerde soluk alamıyordu artık. Boşluğun kıyısı, iki adım sonra korkunç bir derinliğe açılmıştı. Bocalıyordu. Ayşe uzaktaydı, gülümsüyordu, hak veriyordu, anlayışla karşılıyordu, yemek ayırıyordu. Başına bir şey kaktığı yoktu. Çocuğunu babasının kucağına veriyor, öptürüyor, «Babaya da öğreteceğiz bizim dili, di mi *kıtırık*?» diyordu. Ütünün, buluşğun, ev temizliğinin, çocuğu yıkamanın, çamaşırı yıkamanın, kocayla sevişmenin nasıl belli bir saati varsa, bu gizemli dili öğrenmenin de bir saati vardı. Beklemeliydi. Ayşe'nin yanında her şey uzun, geniş bir sürede geçirdi. Her şeye bol bol vakit varmış gibi. Saçlar 25 kere fırçalanır, dişler oğulur, tahtaya 3 kere vurulurdu.

Camdan uçsuz bucaksız bir kır geçiyordu.

Yolun solunu, kızıl kahverengi tepeler tutmuş. Dönemeçler birbirini izliyor.

Yolun, ormana sapan patıkayla birleştiği noktada, arabaya ağaçların serinliği vurdu. Gölgede ilerlemeye başladılar. Yeniden denizin kokusu geldi. Kırılarda, tahta masalar, tahta iskemleler, çimenlere çökmüş insan yüzleri belirdi. Küçük yastıklar, büyük minderler, şilteler, yaygılar, hasırlar, ocaklar, soğuk su dolu testiler, bira şişeleri, ağaçlara gerilmiş hamaklar, top oynayan gençler, kâğıt oynayan yaşlılar, uykularında radyo dinleyen ihtiyarlar, kuytularda yürüyen sevgililer. Hepsine genç, yeni, temiz bir kılıf geçirmişti ikinci güneşi.

Gençliğinin diri, başıboş öz suyunda bir ağırlık, anlatılmaz bir yaşlılık duydu birden. Ayşe, camdan bakıyordu. Şilebezinden bol buluzlar, giysiler, uzun etekler giymiş kızlar koşuyor, zıplıyor, top oynuyorlardı. Ayşe, şaşkın şaşkın süzüyordu yaşlılarını. Kocasının arkadaşlarını da böyle süzerdi. Garip bir ürküyle. Karılarıyla geldiklerinde, coşulup türkü söylendiğinde ya da toplumsal sorunlar konuşulduğunda nasıl başta katılır gibi yapıp sonra usulca kendini çekiverirdi, işte öyle. Kimbilir-kim-bunlar? Herkes-benim-mutluluğumu-bozmaya-hazır bakışıyla, bu duru yaz göğünü, cıvı cıvı yaz kı-

rını ağırlaştıran, donduran, kendine zindan eden ezikliği, sevgileri üçe-beşe bölüşü, üçle-beşle çarpışıyla.

Demin gözlerinin önünden bir çırpıda geçen soluk şipşakların Ayşe'si: başını eğmiş, saçlarını fırçalıyor, eski gülüşüyle gülüyor, tencereyi karıştırıyor, gözleri kısıp ipliği iğneden geçirmeye çalışıyor. Kocasından başka hiçbir erkeğin bedenini görmemiş, çıplaklığını tanımamış, tanımayı aklına bile getirmemiş, şu oynayan kızların yaştı anne-Ayşe. Genç, güzel bir kadın. Eski karısı.

Birden, anlatılmaz bir sevecenlik duydu Ayşe'ye. Belki de o şey baştan vardı onda, kendisi yürütememişti, elinden tutup sonuna götürememişti, öğretmemişti, uzakta kalıp eleştirmeyi seçmişti, yalnız bırakmıştı. (Çiçek götürmeyi gülünç bulmuştu. Giyecek, zaten armağan sayılmazdı. Hem vakit çoktu) O şey, artık ancak başka bir erkeğin bakışlarıyla, elleriyle, ağırlığıyla canlanabilirdi, belki ancak başka bir erkekle seviştikten sonra soru sormaz, banyoya koşmaz, sevişmenin sıcaklığı içinde uyumayı öğrenebilirdi Ayşe.

Onu başka, yabancı bir erkeğin kollarında gözünün önüne getirmeye çalıştı, kıskanmak istedi, içi yansın, ayrıldığına pişman olsun istedi. Tanıdık birini, yakın bir arkadaşını koydu yüzü belirsiz erkeğin yerine, yine de çabasının yoğunluğundan başka bir şey duyamıyordu.

— Bak Ayşe, dedi o zaman, şey diyecektim. Sen haklısın galiba.

CEMAL SÜREYA'NIN DENEMELERİNİ OKURKEN

TUNCER UÇAROL

CEMAL SÜREYA'NIN DENEMELERİNE GİRİŞ (27.7.1976)

Cemal Süreya'nın deneme kitabı *Şapkam Dolu Çiçekle'nin* (1976) ilk yazısı «Ataç'ın Yazarları». Gene bildiğim gibi Cemal Süreya. Öyle herkes gibi yüzeyde yazılar yazmıyor; inceliyor, yeni görüşler, yeni konular koyuyor ortaya. Ataç'ı da işlenmemiş bir yönüyle anlatıyor. *Ataç'ı etkileyenleri* ele almış.

Kolay mı bu yazıyı yazmak?

Süreya şöyle diyor bu denemesinde (sayfa 18):

«Her şey gibi Mallarmé sevgisi de Ataç'ta bir dil sorunu olarak beliriyor; Mallarmé'nin dilin olanakları ve söz istifleriyle nesnelerin özünü arama inancı Ataç'ı bir dilci olarak gönendirmiştir. Mallarmé üstünde düşünürken daha çok bu varsayımdan, bir de «şiiir sözcüklerle yazılır» sözünün getirdiği olanaklardan çıkmaktadır. Bu kadarı da yetmektedir ona. Yoksa Mallarmé'nin şiirini de, şiir görüşünü de iyice incelemiş değildir.»

Cemal Süreya'nın 1958'lerde söylediği, «*Şiir geldi kelimeye dayandı.*»nın kaynağı da buralar olabilir. Mallarmé... Fransa...

(Süreya gibi ben de kesin bir yazı yazmak isterdim bu konuda: *Süreya'nın ozanları kimdir* diye?... Kim onu daha çok etkiledi? Sonra ona kimler esin kaynaklığı yaptı? Mallarmé mi? Paul Valery mi? Ahmet Arif mi? Ahmet Muhip Dranas mı? Dadacılar?... Araştırmak gerek. Bir yazı kolay yazılmıyor.)

Şu hemen söylenebilir yalnız. *Cemal Süreya'nın şiirleri ile ya-*

zıları da; Ataç'ın, Mallarmé'yi sevmesiyle yazılarındaki açıklığa ters düşmesi gibi... («Bence, Mallarmé'nin şiiri ve şiir görüşü, yazılarından çıkarabildiğimiz kadarıyla Ataç'ın şiir anlayışına oldukça uzak... Yalnız şiirde değil, sanatın bütün dallarında net, açık, kesin bir tavrı seviyor Ataç» -s. 17-)

Süreya; özellikle, İkinci Yeni Şiiri yaşarkenki *Üvercinka*'yı aşkıktan sonra, şiirlerinde çok kişiye kapalı, çetin ceviz. Sözcüklerle yazınsal oyunların iyice ince tadında. Ben bu şiirleri çok seviyorum. Ama denemelerinde daha çok kişiye açık, kolayca bilgilendirici, hemen tattırıcı.

Süreya'nın bu çelişkisi nereden geliyor?

Şiiri, az okuyucu işi mi sayıyor? Giderek daha çok «insanî öz» arında olsa bile, şiiri salt «dil tadı» olarak mı görüyor?...
●

«Dilimin uygarlığıdır şiir / Sevmek gönlümün uygarlığı» diyor-
du bir şiirinde Ali Yüce.

Cemal Süreya da, bu denemesinde Paul Valéry'den söz ederken, «Zekânın uygarlığıdır onun şiiri» demiş (s. 18)...

Ali Yüce'nin o iki dizesi soluk kesicidir. Cemal Süreya da öyle düşündü de mi hemen kullandı? Yoksa, bu yazı çok eski de, Ali Yüce mi bu olgun sözü ısıtıp dizeledi?... Bilmiyorum.

Bana kalırsa, ikisi de aynı özendir. O güzel mi güzel sözü, ikisi de avlayabilir.
●

Süreya'nın yorumlayışı ilginç Ataç'ı. Didikledikten sonra söylediği için de inandırıcı. Nesnel olduğuna inanan bazı özel eleştirciler gibi, beğendim beğenmedim demiyor. Kesip biçiyor Ataç'ı. Ellediği parçaları gösterip işte burasından, işte şurasından, bu böyle, şu böyle, hayır olmamış, olmuş diyor. Tıp öğrencisi durumuna düşüyor okuyucu! Hocasını saygıyla izleyen öğrenci gibi.

Değerlendirmeci dediğin de; araştırmacı, inceleyici olmalı. Denemelerinin de bunların birleşen özlerinden türetmeli. Kolay okutmak için de, incelemelerinin ilginç ve güzel yan ürünleriyle, özel kaçan düşünceleriyle süslemeli.
●

14. sayfadaki ikinci paragraf yazıda fazla: «Ataç'ın yazılarını yeniden okurken bir nokta daha dikkatimi çekti. Çok tekrar var bunlarda.»... Ataç üstüne yazılmış bir başka yazıdan unutulmuş gibi.

Bunu anlamak için denemeyi bütünüyle okumak gerek. Önemli değil gerçekte. Bir kitap eleştirisinde hiç durulmazdı böyle nokta üstünde.

Ama kitabı günlük tutarak okumak bağışlatmıyor.

Bir kitabı genel olarak eleştirmeye alıştık. *Sayfa sayfa neden sorguya çekilmesin kitap?* «Eleştirel günlük» de bir değerlendirme yolu.

Üstelik, okuyanına da satır satır tat veriyor, dikkatli okutuyor. Kendisiyle, yazarla didiştirip çoğaltıyor.

Okuyan değerlendirmeciye; bu *okuma günlüklerini* bir araya getirip helva yapması da caba.

Kitaptaki ikinci yazının adı «Sevgilinin Halleri». Tatlı bir başlık. Ama vakit sabahın 8.15'i. Daha kahvaltı yapmadım. İşe yetişemiyim.

C. SÜREYA, KİTABINA NEDEN «ŞAPKAM DOLU ÇİÇEKLE» DEDİ? (14.8.1976)

Belki kitabın içinde bunun açıklaması var. Ama kimbilir nerede?

Anlamı da açık adın. Kapakta, «Şapkam Dolu Çiçekle»nin altın-da; birçok ozanın, Ataç'la Suut K. Yetkin'in, Mehmet Kemal'le Yaşar Nabi'nin, hele hele edebiyatla ilgili kitaplara belki de ilk kez alınan Turhan Selçuk'un adı var. Kitapta, bunlardan söz ediliyor.

Şapka, neden çiçekle dolu olmasın?

Ağır mı, hafif mi bu şapka?

Sanatçılar, çiçek gibiler ama, meyveye duran çiçekli ağaçlar gibi... *Sanatta hep güzellikten söz edilir! Oysa, meyveli ağaçta olduğu gibi, güzellik araç.* Güzel olan meyve. Milyonlarca kişi şunu söylüyor: Ben güzele güzel demem, güzel benim olmayınca...

Edebiyatçı, önce, açık katkılarda bulunmalı daha çok insana. Bunu da, güzel/etkin sözlerle yapacak.

Süreya, kitabına yalnızca «*Şapkam Dolu Çiçekle*» demiş. Der. Ozandır çünkü. Ozanların çoğu, Garipçiler bile, böyle çiçekli yazı-

lara bayılır. Son şiir kitabının adı da çiçekli gibiydi: *Beni Öp Sonra Doğur Beni...*

O ad şiir kitabına gitmiş. Bu ad bir deneme kitabı için tanıtıcı değil. Okuyucusunu çağırıyor.

Bu yüzden, bu iyi deneme kitabını da, asıl okumalarını istediklerimizin çoğu göremeyecek. Bakarkör gibi önünden geçecekler.

Gene edebiyatla uğraşanlar okuyacak...

Şapkam dolu çiçekle... Düşüncemizin iyi yardımcıları yazanlar... Bilgimizin (mutluluğumuzun) bir bölüm önemli yardımcıları.

Bir başkası bu deneme kitabına kuru başlık koyabilirdi.

Sözelimi, «Ünlü Edebiyatçılarımız Üstüne» deyip geçebilirdi!

Biri de, «Yeni Edebiyatımız Üstüne» diyebilirdi kuru kuru!

Kitap adının, salt güzeli mi daha iyi, kuru doğrusu mu?

Bu konuda ben, kuru doğruya parmak kaldırıyorum.

Ancak Süreya; kitabına o adı koymuş, altına da sınava çektiği, kokladığı, daha güzel görünsünler diye çekiştirdiği edebiyatçıların (ve Turhan Selçuk'un) adını sıralamış. Daha ne yapsın? Kapağa böylece görevini tamamlamış oluyor.

Güzel de, tanıtıcı da.

Süreya'nın bu kitabının adı şiire bile girmiş! Hem de kitap daha çıkmadan.

Sanat El Kitapları (SEK) var, İlhami Bekir çıkarıyor. İlginç bir hava dolanıyor bu kitap/dergide. Şakalaşmalarla dolu... Bunlar arasında, birden çakan, minik, ama doğru nitelermeler de beyni ısıyor.

O derginin ilk sayısında (ocak 1976), o havayla, Süreya için on altı kişi şiir miir yazmış. *Tevfik Akdağ*'ın miiri de şöyle:

«Cemal Süreya

Bir şairdir şapkası dolu çiçekle / Bir şairdir akıldan çıkmaz / Zekânın ince derebeyi / Sevginin hudutsuz hükümdarıdır / Herkes her şeyden bıkar bir gün / Cemal Süreya bıkmaz».

Bu çiziler SEK'in neşeli havasına uydurulmuşsa da, doğruları da taşıyor. Süreya'nın şiiri (ve yüreği) çiçeklerle doludur. Yumuşak

sevgiyle dolu. Sessiz, sağlam, şiirin istediği... Denemelerinde ise, bıkmayan (edebiyatımızda fazla rastlanmayan) bir araştırmacılıkla inceleme-ciliğin gerekli zekâsı görülüyor. Kimine derebeyi gibi görünse de, eleştirel denemenin olağan yöneticiliğini (ya da denetçiliğini) yapıyor.

Bir denemeciye; araştırma, araştırmaya inceleme, incelemeye yorum, yoruma da deneme ne güzel uymuş...

**şu 1941
yılında
NÂZİM HİKMET**

Kemal Süllker'in edebiyat
tarihçilerine ışık tutacak
belgesel önsözü ile.

Koza Yayınları...
Pk. 836 / Doğubates
Kitapçınızda

Türk
Yazan
Dizi
1

YENİDEN

AHMET İNAM

On yıl olacak neredeyse. İlk yazım bu dergide yayınlanmıştı. Yirmi yaşındaydım. Tutkulu. Hırslı. O oranda edebiyatı, edebiyat çevresini az tanıyan, Derviş Yamağı.

Ne oldu bunca yazıp çizdiklerim?... Beni o zamanlardan tanıyanlar Yüzüme karşı tükendiğimi söylüyorlar. Tükenmedim, diyorum. Tabii, içimden. Oysa, tükenmemenin tek kanıtı, ortaya yapıtlar koymak. «Tükenmedim» sözü yalnızca bir avuntu oluyor. Çünkü, ben yazdıkça tükenmem.

Ne demek bu «yazmak». Öğrenemedim daha. Belki de hiç öğrenemeyeceğim. Yazıp duran biriyim ben. Yazmanın ne demeye geldiği üstüne bir yığın kuram yapmışımdır. Ama hepsi boş. Nasıl, yaşamak kurama pek kolay gelmiyorsa, yazma da öyle. Aslında ben, bu ikisinin ayrı olduğunu hiç söylemedim.

Yazmasaydım, kendimi tanıyamayacaktım. Çevremi. Toplumu. Belki hiçbir şeyi doğru dürüst, yaşamıma uygulayarak (İş başında mı diyeyim?) öğrenemeyecektim. Yazmak bir okul oldu bana. Kaygıyla, telaşla yazdım. Sürekli yazdım.

Bir süredir susuyorum. Elbet nedenleri var. Hesaplaşma mı? Bir anlamda. Belki bir «dönemimi» kapadım. Unuttum daha önce yazdıklarımı. Nasıl unutulursa. Ya da unutmak istiyorum. İzleri olacak olağan ki. Bıçakla kesilir gibi bölünebilir mi yaşamak? Buna inanamam.

● Suskunluğu yaşadım. Yaşıyorum da. Edebiyat adına yapılp edilenlerin bir bölümü beni üzüyor. Üzecek te. Bu üzüntüdür beni yazmaya bağlayan. Yazmasam da yaşayabiliyorum. Bir suçlu gibi. Bu duygudan kurtulamıyorum. Söylemem, sürekli söylemem gerekli. Ama neyi?

● Eleştiriyiyle başladım. O yıllarda kendimce eksikliğini duydu-

ğum yanlarını onarmaya çalıştım eleştirinin. Anlıyorum ki bu, bir ömür boyu çaba gerektirir. Bunca yıl yazıp çizmişim. Bir şey kalmamış elimde. Çok hızlı deviniyor toplum, toplumumuz.

Sorunlar ağına takılmıştım. Edebiyat eleştirisinin «kültür»le içiçeliğini görmüştüm. Tarih, ekonomi, toplumbilim, ruhbilim, dilbilim alanlarına bulaşmak gerekliliğini duymuştum. Benden önceki eleştirmenlerle hesaplaşmalara girmiştim. Hep telaşla. Tek amacım bir «kültür adamı» olarak edebiyat yapıtına bakabilmektir¹.

Yapayalnızdım. Neden böyleydim? Kişiliğimden gelen nedenlerin yanında, uğraştığım alanlarda tartışabileceğim, düşüncelerinden yararlanabileceğim kişilerin yok denecek denli azlığı sorunu vardı.

Yazdım. Amerikancı falan dediler. Üzüldüm. Yazıları çeviri havası kokuyor dediler. Bu, bendeki telaşlandı. Hiçbir «gavur» düşüncesini adamı olmadım. Olamazdım. Değilim de. O yıllarda seyrek de olsa yazıp çizmeyi sürdüren Cöntürk'le benzerliğim üzerinde duruldu. Cöntürk'ten öğrendiğim çok şey oldu. Kişiliğine hala saygı duyduğum Cöntürk'le düşüncelerimizin uyuşmadığı noktalar vardı. Yazılarım dergilerdedir. Onun da. Karşılaştırılabilir. Cöntürk, kuramın Batıdan alınmasından yanaydı. Bir gün öyle demişti bana. Batılılar eleştiri kuramı üstüne çok şeyler yapmışlardı ona göre. Bizler oturup, *yeniden* eleştiri kuramı yapamazdık. Yapabileceğimizi söylediğimde, inceden eğlenmişti benimle. Ütopyacı olmuştum onun gözünde.

Sonra onun da görüşleri değişti. Koptuk. Daha doğrusu kopukluğumuz baştanberi vardı. Belirginleşti sonraları.

Batı karşısında duyduğum, benden birkaç yüzyıl öncesine değin bu alanda yazıp çizenlerin duyduklarıydı. «Bizde neden bu yok?» Bu duygu insanı çılgına çevirecek ölçüdeydi ilk bakışta. Sonraları, böyle bir kaygıya aşırı yüklenmenin doğru olmadığını anladım. Türkiye sancısıyla, Türk kültürünün değerlendirilmesinde basamak taşı olmayı tutkulu yapımla gördüm. O denli çok yapılacak «işler» vardı ki.

Bu düşüncelerimi de yazıya geçirdim. Şimdilerde daha başka düşünüyorum. İleride, yazılarımda görülür belki bu düşüncelerim.

¹ Şimdilerde, edebiyat kuramıyla, eleştiriyle ilgili çeviri, telif yapıtlar yayınlanıyor. Dergilerde yazılar yazılıyor. Kimi arkadaşlar, benim de içinden geçtiğim sorunları ya yazılarımı görmediklerinden ya da önem vermedikleri için bilmiyorlar. Oysa, eleştirinin geçmişiyle hesaplaşacak arkadaşların hangi kuramsal çerçeveye bakarlarsa baksınlar, düşünce namusu açısından, bu yazılara bakmaları gerekir, sanıyorum. Benim ve benim gibilerin uğraştığı sorunları daha kolay aşabilmeleri için en azından.

Şunu öğrendim: Ben edebiyatçı idim. Ne tarihçi, ne toplumbilimci, ne ekonomici, ne ruhbilimci, ne de dilbilimci. Bu konularda yazıp çizenlerin yetersizliğine takılıp bu alanlardaki boşluğu üstünkörü doldurmaya çalışmak doğru değildi. Eleştirmendim ben. Denemeciymdim. Eleştiri bir sanattı. Yaratıydı.

Eleştirinin sanat oluşu, onun nesnelliğini (ne demekse!) öldürmezdi. Yapıtı saran, toplumsal, ekonomik çevreyi görmezlikten gelme demek değildi. Yorum getirmek, Türk kültürüne bir yanıyla harç koymak demektir.

Zordu. Eleştirinin alanından gelen zorluktan bu. Çok şeyleri bilmeyi gerektiriyordu. Ama, bilmeyi istediğimiz tüm şeyleri de bilmek, zaman olarak sınırlı yaşayışımızda olanaksızdı. Yapılabilecek olan, bilebildiğimizce, görebildiğimizce, yapıtı değerlendirmek, yapıtı «kültür» içine oturtmaktı. Ortaya, bizden sonraki değerlendirmecilerce düzeltilecek «malzeme» sunmaktı. Sonsuz bir uğraştı.

Eleştiriye saran sorun yumağını gözebildiğimizce çözmek. Bunun kaygısını verebilmek başkalarına. Şunu şunu öğreneyim de öyle yazayım. Öğrenmek, sonu olan bir çaba değil. Sonra, çoğumuz, eğitimimizden gelen eksikliklerle doluyuz bir yerde. Bunu saklamamak gerek. Ben mühendis olmak üzere yetiştirildim. Matematik fizik öğretmenliği yaptım sonra. Felsefeye bulaştım. Yaşayan, ölü dilleri öğrenmeye çabaladım. Çabalıyorum. Ufkun genişlemesi için. Bunca hızla ilerleyen bilimler karşısında, belli bir genişliğe ulaşabiliyor kişi. Yoksa, ufkun sonsuz genişlemesini beklemek, elini kolunu bağlıyor insanın.

Nedendir bunca kaygı? Yazmak için. Yazarak yaşamak için. Söylenen sözler içinde sözünün olabilmesi için.

Duruyor yazılarım. Dergilerde dağınık. Dursunlar. Neler yazdım? Şimdilik pek bilmek istemiyorum. Kendime göre bakmaya çalışmışımdır edebiyata, edebiyat yapıtına.

Şimdi de amacım o. Edebiyatçı olabilmek. Kültüre böylece katılmak. Edebiyattan geçerek kültür adamı olmak. Edebiyatı çepeçevre saran yapıyla. Edebiyata bulaşmış herşeyi anlamaya çalışarak, edebiyatın matematiğini bile.

Çok mu dar düşünüyorum? Edebiyatı soyutluyor muyum? Orta da bunca toplumsal, ekonomik tabanlı sorunlar varken. Sanmıyorum. Belli bir ufuk içinde görüyorum edebiyatı. Edebiyatla hesaplaşmak, edebiyattan geçerek çağımızla hesaplaşmak demek.

Yeniden. Hesaplaşmalarım, kaygılarım, büyük büyük söylenirse, ben ne zaman ölürsem o zaman dursun. Yeniden başlayamayacağım zaman.

NE KALIR

HALİL UYSAL

Senden bana ne kalır
Bir yaz bir kış belki bir bahar kalır

Senden bana ne kalır
Sonsuz yeleli bir tay geçip gitmeler kalır

Senden bana ne kalır
Az gülümse yüzünde bir yalan kalır

Senden bana ne kalır
Bir yalnızlık örneği solgun resimler kalır

Senden bana ne kalır
Kabataslak bir umu bir yanlışlık belki bir şiir kalır

Benden sana ne kalır
İşte bir o kalır

Bir o kalır işte

AY ÜZERİNE KURGULAMALAR

●

METİN ALTIOK

Pencereden gördüm kınalı eli,
Ay, yalnızlığın değişmez devriyesi.

I

Bulutı yüzüne eğmiş
Yanakları buz gibi,
Buraya neden gelmiş
Bu nasıl iştir?
Bu gezgin ay bir gece
Kimseye görünmeden,
Mutlaka kaçak
Bir tirene binmiştir.

Ve gizlenip tahta
Bir bavulun içine,
Karanlıkta eli
Soğuk bir silâha değmiştir.
Buruşuk bir mektup
Ve bir çocuk fotoğrafından,
Alnını acıyla kırıştıran
Ayrılığı sezmiştir.
Bulutı yüzüne eğmiş
Yanakları buz gibi,
Kim bilir kaç gece
Gözüne uyku girmemiştir.

II

Kaçarak sim işi
Bir yastık kılıfından,
Dağa çıkmıştır
Silâhlı ve eşkiya.
Çünkü onu yahudi
Bir çerçiye satmışlardır,
Bir çeyiz sandığından
Yok pahasına.

O günden beri
Dolanıp durur geceleri,
Dönebilmek için
Kuytu çeyiz sandığına.

III

Öyle yıpranmış ki
Bir forması eksik içinden,
Sahafa düşmüş bir kitap
Gibi sararmış üzüntüsünden.
Bir ay doğuyor usul usul
Karanlığın göğsüne,
Dünden bugüne kendini
Biraz daha eksilterek getiren.

Küsmüş göğüne besbelli
Geleceği göremediğinden,
Taşıyor oysa hüznü bitişinde
Doğuşunu yeniden.

IV

Dağılıyor yüzünden
Cam bir bardak gibi,
Su karışmış rakının
Balkıyan sisi.
Güneş henüz batmadan

Şaşırmış da vaktini,
Çıkmış göğün ucundan
Sarhoş bir ay erkenci.

Gök ikiye ayrılmış
Kararsızlıktan.
Bir yandan gecesi,
Gündüzü öbür yandan,
Seğirirken derisi
Çekerler iki uçtan.

TEKİL

GÜVEN TURAN

Gece yapışıyor
Koyu bir sıcakta koyu bir sağnak
Dolduruyor uykumuzu bir uyanıklıkta
Hep ansızın kapıyı alıyor
Uzun mektuplar atıyor, derimizin altında
Gizli bir döğme gibi taşıdığımız hü­zün

alkantılarla büyüyor sonsuzluğu
Usumuzu zincirleyen düşte
Hep aynı saatte başlayıp
Aynı bungun gökle biçimlenen
Ağırdan aldığımız yaşam

Hep sessizliktir ne zaman dönsek
Çocukluğumuzun evine

Soğukluk üretir soğukluğu.

GÜLGÜN İLE NERGİS

OSMAN SERHAT

BU ŞİİRİ
GÜLGÜN'UN GÜZELLİĞİNE DAİR
NERGİS'İN YAZDIĞI SÖYLENİR

sen bütün serapları deneyip
geciktiğim vâha
uykusuzluğuyla yıkadım yüzümü
kaynağındaki suyun

iki güzelliğin vardı senin
biri kirpiklerinden damladı
o donmuş gözyaşını hüznün
denizler sakladı Gülgün

BU ŞİİRİ
GÜLGÜN'U SEVDİĞİNE DAİR
NERGİS'İN YAZDIĞI SÖYLENİR

bahçelerden korulardan ormanlardan geçtim ben
ağaçlarla sevdim
elime dallar
ayağıma yapraklar dolandı
seni yapraklarla sevdim
ayrıldık
ayrılıklarla sevdim

başkasını sevdin
başkasıyla sevdim seni
köprülerden geçtim
köprüler yıkıldı
yağmurlar sağnaklar sellerle sevdim seni
ırmakta yıkanan kızlarla sevdim
kentlere girdim
kentler yakıldı
küllerle sevdim seni
kentler kuruldu
bahçeler sulandı
güllerle sevdim seni

GÜLGÜN'UN
NERGİS'E SÖYLEDİĞİDİR

görmeyen gözlere bakar gibi
bakar olduk birbirimize Nergis

çarpıp bestelenmemiş türkülerden döndük biz
yazılmayan bir şiire gelip gider olduk

sevdalar engelledi bizi
yaşlanmayı öğrendik Nergis

NERGİS'İN
GÜLGÜN'A SÖYLEDİĞİDİR

bir evcilik oyununda
çocukların diline düşmek

bir sevdayı öldükten sonra
çocuklarla bölüşmek

ölmek Gülgün
sensizliği ölümlü kılan son evlilik

NERGİS'İN ÖLÜMÜ

her çiçek yaşlanan bir çocuktur
her ölü solan bir gonca
öldü Nergis
ölüm bir sayrılıktı onca

Nergis'in külüdür
bu yağmurun
rüzgârlardan teslim alıp
bu camlarda bıraktığı toz

ellerinde Gülgûn'un
ellerini öpmeden dirilen
iki kuş oldu Nergis

GÜLGÜN'UN AĞITI

öpüşürdük / yalayıp
ateşe değerdı su
sakladım Nergis
sakladım öpüşmelerin yanmayan külünü

çocuklarım olsun derdin
çocuklarım oldu bahçıvan
diktiler mezarına Nergis
diktiler hüznümün yediveren gülünü

sana ağlıyor yağmurlar şimdi
bulutlar seni arıyor Nergis

NERGİS'İN SON ŞİİRİ

dağlar ki
Koroğlu gibi sarp
Bolu Beyi kadar alçaktı

dağ rüzgârları iz bıraktı mı Gülgûn
bu tasmada kuş mumyalarında ve ceylân postunda
sesim/iz
bıraktı mı dağlarda

dağlara sanki
«son» yazmak bu
en ikimiz için
ve kalmak çağlara
Gülgün ile Nergis

sevmek uzaktan
çiçeklerde yakın sevmek
uzamak selvilerde
budanmak nergis nergis

yontuyorum son kez
mezar taşına
belki bütün aşkların
«GÜLGÜN İLE NERGİS»

MOR

REŞİT ERGENER

Bende ölümlerin bitti
bana sormamalısın.
Git.
Sen ölümler toplamalısın.

Mor ışığında büyürken sen denizin
Çiçekler taşındı sana
Yıllar yılı her bahar
kuruduklarında
Sana gömüldü erguvanlar.

Senin için bir tapınak
başkaldırmaların kaybolduğu
kaçınılmaz çemberine karşı
yaşamanın.

Hem yoğun
hem yoksun.
Bir mor yalnız
Kımıl kımıl kabarıp alçalan
bulunmuş olduğun yerlerde.

Kolay olmadı değişmen.
Sessizlik hiç bir şey
Ne anı, ne kadın.

Artık yalnız morsun.

EVVEL ZAMAN İÇİNDE DEĞİL

ŞİİR ERKÖK

Evvel zaman içinde değildi. Ya ne zamandı? Unutmuşum. Günlerden bir gün, sabahlardan bir sabah, diyelim isterseniz. Zaten dün olmuş, bugün olmuş, yarın olacakmış, ne yazar, kalbur saman içinde olmadığını bildikten sonra.. Zamanlardan zaman beğenin, beni dilediğiniz yere oturtun. Bana gelince, ben burada yapma bahar dallarını karşıma almış, oturuyorum. Keyfim yerinde mi? Ne gezer.. Pencere-leri sıkı sıkı kapamalarını buyurdum. Soğuktan korktuğumdan falan değil. Daha bu sabah sağlığımın yerinde olduğunu gazetelerden öğrendim. Pencere-leri sınıksız kapattırıyorum çünkü havalar ısınmaya başladı. Oysa o sabah pencereyi açar açmaz baharı koklamıştım. Çünkü aylardan Aralık'tı. Ne mi diyorum? Bir şey dediğim yok, baklayı ağzımdan çıkardım sadece. Gününü unutmuşum, orası doğru, ama aylardan da haberim olmadığını söyleyemezsiniz ya. Baharı kokladığım o sabah aylardan Aralık'tı. Aralık ayında bahar kokusu? Aklınız almıyor değil mi? Doğru, herkesin harcı değil kış günü bahar kokusu duymak. Ancak benim gibi burnu olanlar koklayabilir olmadık baharı. Büyüklüğüm de buradan geliyor. Kokladım da ne mi oldu? İlk bahar başıma vurdu, sonra da..

Çıktım. Dağı taşı dolaştım. O dağ gibi apartmanlar kocaman taşları andırıyorlardı. Yürüdüm. Ne dağ yarıldı, ne taş seyirdi, gelin görün ki burnum incindi, çünkü geçtiğim yollar mandalinalıktı. O dağ taş gibi apartmanlarda oturanlar mandalina kabuklarını pencereden aşağı atmışlardı da ondan. Aşağılık yaratıklar! Benim burnum gibi bir buruna eziyetti düpedüz bu yaptıkları. Ama toplumda benim gibi kışı benimsemek, kışı duymak istemiyenlerin bulunabileceğini düşünemiyorlardı bile. İğrenç yaratıklar! Bunların hepsini toptan.. İleri mi gidiyorum? Teşekkür ederim. Geri gidiyorum gibime gelmişti de..

İşte böyle gide gide girdim bir göle. Bahar türküleri söyliye söyliye yüzdüm kıyıdan kıyıya. Bir de ne göreyim? Gölde mandalar, boyunlarına dek suya batmış, soğuk suda ısınmıyorlar mı? Mandalara bahardan söz edeyim istedim, sinekler bırakmadılar. Bahara susamış ne kadar sinek varsa hepsi benim bahar türkülerimle coşup göle doluştular. Vınn dediler deriden, vınn dediler geriden, mandalara vınn vınn diye saldırdılar da saldırdılar, tümünü gölden sürdüler. Sonra beni çıkardılar, kuruladılar, sırtımı sıvazladılar, gözümünden, burnumdan, ağızımdan öptüler, elime bir kırlangıç tüyü tutuşturdular. Sen bizi baharımıza kavuşturdun, git biraz da kendi baharını yarat, dediler, beni saldılar.

Gölden çıktım. Az gittim, uz gittim. Bir de ne göreyim? Benim göldeşim mandalar da ardımdan yollara dökülmemişler mi? 'Kışt' dedim, dağılmadılar, 'hoşt' dedim savulmadılar. Meğer ben her elimi kaldırışımnda kırlangıç tüyünü de sallarmışım. Sinekler de deriden geriden mandaları bana iterlermiş sinsice. Bu yüzden olacak, ardımı hiç bırakmadılar. Zaten bana bir zararları yoktu, azıcık fena kokuyorlardı o kadar. Sonra sonra alıştım da. Siz hiç mandalı bahar, baharlı manda kokladınız mı? Koklamamışınızdır, inanamam. Koklamışsınızdır da benim gibi koklayamamışsınızdır. Çünkü sadece koku almak yetmez. Bir de o kokuları süzme, ayırma, bileştirme, üretme, yeniden üretme, kokuları kokusuz hale getirme, onlara yeni kokular yükleme yöntemleri, bu yöntemleri bilme ve kullanma sorunları var.

Ne diyordum? Ha, işte o sabah burnuma manda kokuları gelmeye başlayınca mandasız baharın, baharsız mandaların olmayacağı da aklıma esti. Kendi baharımı mandalarla birlikte yaratmaya, yaşatmaya karar verdim. Kırlangıç tüyünü gizledim.

Yoldan çıktım. Mandalara bir bakış baktım. Mandalar bile beklemiyorlardı böyle bir bakışı, birbirlerine sokuldular.

"Mandalar!" diye böğürdüm, "Bahar gelmiştir. Bu bahar sizlerindir!!" Mandalar, ne baharı, der gibi bakıştılar. Onlar duyamazlardı bir Aralık sabahı bahar kokusu. Çünkü onlar mandaydılar. Onların beş duyusu vardı. Benimse dört. Gözlerim öteden beri bozuktur. Tüyü gizlice salladım.

"Ulu Manda Devletini elele, gönül gönüle kuracağız birlikte!" dedim. Mandalar mandaydılar. Bense manda değildim. Tüyü salladım. Ortılığı sinekler kapladı, gözgözü görmez oldu. Beni bir şey sandılar.

"Mandalar sizi ben kurtaracağım bu pislikten" dedim.

Pislik dediğim yollara dökülmüş mandalina kabuklarıydı. Mandalar yanlış anladılar, sineklere saldırdılar.

“Hey!” dedim, “Ne yapıyorsunuz? Mandaların düşmanı mandalinalardır.”

Duraladılar. O da nesi, der gibi bir şaşkınlık vardı yüzlerinde. “Mandaların düşmanı mandalinalardır” diye üsteledim. Gerçekte mandalinalara düşman olan bendim. Üstelik düşmanım yalnızca mandalinalar da değildi, bana kışı duyuran, kışı yaşatan herşeye herkese düşmandım. Neden mi mandalinaları seçtim? İsim benzerliğinden ötürü tabii.. Manda-mandalina, mandalina-manda.. Manda mı mandalinadan, mandalina mı mandadan türemiştir? Hiç manda mandalinadan türer mi? Ama mandalina pekala.. Manda kocaman bir yaratık. Gerçi mandalinaların da çekirdekleri var. Mandalina çekirdeğinden gene mandalina çıkar değil mi? Uf.. Gene kafam karıştı. O günlerde de kafam karıştıktı. Dedemin beşiğini hep ben salladığımdan uykusuzdum. Dedem, Allah gecinden versin, fırçacıydı bir zamanlar. Manda kılından fırça yapardı. O nedenle mandalara nasıl davranmam gerektiğini biliyordum. Diyeceğim, mandaları etkilemem oldukça kolay oldu. “Haydi benim boğalarım, göreyim sizii!” diye bağırdım mı.. Eh, değme gitsin. Ne mandalina kalıyordu, ne mandal, ne mandalin, ne de manda.. Bu arada mandolin de kim vurduya gitti. Ku-manda ve kumanda-n sözcüklerini de sildik süpürdük. Bugünlerde gütmek mastarı ve ondan türeyen sözcükler pek gözde. Tabii en büyük düşmanımız mandanın mandalinadan türediğini söyleyenlerdi. Oysa hiç manda mandalinadan türer mi? Olsa olsa mandalina mandadan türemiştir. Ülkemiz mandacılar ve mandalinacılar olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Bir de bütün bu tartışmaların hiçliğinde diretenler vardı ki o sinsî sinek düşmanlarının da en domuzundan birer mandalinacı olduklarından kimsenin kuşkusu kalmadı artık. Mandaların mandalinalarla uzaktan yakından hiçbir akrabalığı olmayıp, tersine, mandalinaların belki de mandalardan türemiş olabileceği gerçeğini tüm dünya mandalarına haykırmak için özel manda enstitüleri kurdurdum. Yiğit boğalarım da her konuda beni desteklerler. Ben bir böğürdüm mü onlar beş böğürür. Kimsenin yardımını gereksemiyorum artık. Kırlangıç tüyünü de fırlatıp attım. Sinekleri sindirmenin de zamanı geldi. Boğalarım sayesinde..

Ne bakıyorsunuz? Boğa deyişimi yadırgadınız değil mi? Doğrusu ben de şaşıyorum mandalarımı boğa demek durumunda kalışıma. Ama artık hepsi boğa olduklarına göre.. Nasıl mı? Hepsine boğalık nişanı verdim de ondan. Aslında ben boğalardan nefret ederim. Ama mandalarım çocuktan beterdiler bu konuda. İlle de boğa olacağız, bizim boğalardan ne farkımız var, diye başımın etini yediler. Gerçi öyle

pek açık söylemiyorlardı ama ben seziyordum. Bir takım yeni yetişen mandalar, bizim boğalardan ne farkımız kaldı, diye homurdanırlarmış. Oysa manda kim.. Boğa kim.. Hiç bir manda boğa gibi küçülebilir mi? Boğalar onca güçleriyle insanların maskarasıdırlar. Oysa mandalar, hayvanların içinde hayvanlıklarının en çok bilincinde olan yaratıklar.. Hangi manda etini insanoğluna yedirmiş? Siz hiç sirkte gösteri yapan bir manda gördünüz mü? Ama yeni kuşaklara anlatamazsın ki.. Biz de boğalaştık, der dururlarmış. E, hevesleri kursaklarında kalmasın bari, dedim, hapsini resmen boğa ettim.

Nişan töreni pek parlak oldu. Mandalınacılar karşı sıkı güvenlik önlemleri almıştık. Ne yazık ki törende mandalarım yapma bahar dallarıyla süslenmek zorunda kaldılar. O pis mandalınacılar yüzünden. Bahar dalları getireni bağışlayacağımı söyleyip tümünü güneye, tâ Güney Kutbuna gönderdiğim halde, bir teki olsun dönüp de bir kuru dal getirmede. Böylece hainliklerini bir kez daha kanıtlamış oldular. Yapma mapma bahar dalları mandalarımın bir yaraştı ki sormayın. Her birinin o iri gözlerinden püs edesim geldi, heyhât, gazetecilerin diline düşmekten çekindim.

Tören salonundaki yerimi aldıktan sonra mandalar çift sıra halinde önümden geçmeye başladılar, her biri önüme geldiğinde arka ayakları üstünde doğrulup beni selamlıyor, kimi sağ kimi de sol önayağını kaldırıyordu bana doğru. Zavallı mandacıklarım sağlarını sollarını ayırdetmesini bir türlü öğrenememişlerdi. Pek çok mandasal gösterilerden sonra sıra nişanları tak-maya geldi. O zaman ayağa kalktım.

“Mandalar! Manda Kardeşlerim! Bundan böyle size manda diyen diller kurusun!! Mandalar hiçbir zaman manda olmadılar, olmayacaklar!!! Yaşasın boğalar!”

Bu kısa söylevim böğürtülerle noktalandı. Sonra sırayla her manda boğalık nişanını göğsüne takmam için önümde diz çöktü. Şanlı mandalara Maşallah yazılı nal biçimi nişanları titreyen ellerimle taktım. Daha sonra boğa adayı genç mandalar önümden geçtiler sıra sıra. Onlara da üzerlerinde İnşallah yazılı mavi nazar boncukları taktım. En son, sıra mandalınacılardan kurtuluş savaşımıza katılmış malûl mandalara geldi. Onların da boyunlarına gayet zarif, şerit biçimi kesilmiş, üzerlerinde ‘Allahın dediği olur’ yazılı teneke levhalar astım. Derken herkes geriye çekildi. Kapılar ardına dek açıldı. İçeriye ülkeyimizin en kutlu üç din adamı girdi. Hepsi teker teker alnımdan öperek kutsadılar beni. Yalnız sonuncusu, yani içlerinden en kutlu olanı beni burnumdan öpmek zorunda kaldı, çünkü ben fotoğrafçılara poz

vermek için başımı arkaya atmıştım. En kutlu olanı beni işte böyle kutsadıktan sonra, bana bundan böyle 'Mandaların Kurtarıcısı' denileceğini muştuladı. Boynuma ortası zümrüt, çevresi pırlantalarla işlenmiş bir madalyon astı. Bu değer biçilmez madalyon en son padişahın annesinden kalmış. Yaşlı kadın madalyonun gelinine verilmesini vasiyet etmiş, ancak gelini yerine bunu ben taşıyordum göğsümde. Ama suç bende değildi. Torunu olacak o akılsız oğlan mandalinacılarla birlikti o sıralar..

Kalktım kapıya yürüdüm. Boğalar tek ayak üstünde beni selâmlıyorlar, boşa kalan öbür art ayaklariyle de havaya havaî fişekler fırlatıyorlardı. Şenliğimiz kırk gün kırk gece sürdü. O günlerde havaî fişekler yüzünden birçoklarının kuyruğunun tutuşmuş olduğunu bana sonradan söylediler. Bütün o kuyruksuz kalanları yüksek maaşla Kuyruk Eğitim Merkezlerine yerleştirdim. Bu ara sırf bol maaşla bir iş tutabilsinler diye kuyruklarını yakanlar da çıkmadı değil, çıktı tabii. Elimden geldiğince hak edenleri ödüllendirmeye çalışıyorum ama ne yapayım.. Bıktım vallahi. Bıktım, yoruldum. Yo, yo, yanlış anlaşılmasın, boğalarımдан ya da törenlerden bıkmış değilim. Hele törene şölene bayılıyorum. Yorgunum, her zaman her şeyin en iyisini, en yararlısını, en güzelini düşünmekten, söylemekten, yapmaktan, yaptırmaktan yorgunum. Neyse ki o beni çok seviyor..

Padişahın oğlu. O akılsız oğlan beni seven.. Tören sırasında mandalinacılarla birlik olduğunu sanıyorduk. Meğer hiçbir ilgisi yokmuş zavalıcılığımın. Benim de zaten içime doğmuştu. Onu diğerleri gibi Güney Kutbuna yollayamamıştım nedense. Sarayın alt katında oturup duruyordu. Anneannesinin madalyonunu benim taktığımı duyunca bir hoş olmuş, yalvara yakara, bir hata işlediğini, mandalinacılarla bir ilgisi bulunmadığını bir kâğıda yazıp imzalamış. Yeniden kırk gün kırk gece düğün yaptık. Şimdi çok mutluyuz.

Gel zaman git zaman ülkemizde ne mandalina kaldı ne de mandalinacı. Herkes boğa olduğundan manda da kalmamıştı aslını ararsanız. Şimdi hepimiz yeni mandalar arıyoruz. Mandalar devletin sürüp gitmesi için yeni mandalar bulmamız zorunlu. Zaten pire tozu sorununa da başka türlü çözüm bulamayız. Mandalar mandayken pirelerden pek yakınırlardı. Bu nedenle geniş çapta pire tozu yapımına girişmiştik. Zamanla bizimkiler boğa olup süse püse düşünce pireler de berber oldular. Şimdi pirelerden iyisi yok. Bu nedenle elimizde bir yığın pire tozu kaldı. Bari yeni mandalar bulup elimizdeki pire tozlarını onlara verelim de dostane ilişkiler kuralım. Şu hastalığımı da bir yenebilsem..

Hastayım ya.. Herkes güler oynarken bana bir hal oldu. Ne zaman pencereyi açsam midem bulanıyor. Pencereyi kapatıyorum çabucak. Bu yüzden gün ışığına hasret kaldım. Yüzüm sarardı. Mum gibi eriyorum. Modacılar bu yılın kadını benden esinlemişler: Mumsu Kadın! Zavallı mandacıklarımın muma benzesinler diye sabah akşam yerlerde yuvarlanıp popolarını eritmeye çalıştıklarını görmek büsbütün dertli ediyor beni. Sonunda dayanamadım, dünyanın dört bir yanına adamlarımı gönderdim. Hastalığımı gizli tutmak istiyorum ama bayramlarda seyranlarda görünmeden olmuyor. Adamlarım çürük çıkmışlar, uzun yollara dayanamayıp göçmüşler. Tanrı gene develerden razı olsun, efendilerinin gidemediği yerlere ulaşip oralarda tellallık etmişler. Bunun üzerine dünyanın dört bir yanından hekimler geldiler. Evirdiler, çevirdiler teker teker dinlediler beni. Sonunda hastalığımın inek sütü eksikliğinden ileri gelen akıl artığı olduğunda birleştiler. Tez bol süt veren ineklerin yaşadığı yağlı ülkelere sefere çıkıla.. Mandacıklarım da sevinecek bu habere. Benim boğalarım la çiftleşecek güzel ineklerden herkesin parmağını ağzında bırakacak bir döl elde edeceğim. Ben.

Bu sabah gene ürktüm pencereyi açar açmaz. Gerçi korkulacak bir şey yok, biliyorum ama nedense ürküyorum pencere açmaktan. Duyduğum koku ürpertiyor beni. Baharın kokusu geliyor uzaktan. Gerçekten baharın. Midem bulanıyor. Ben kendi baharımı benimsemiş, onu benimsetmişim. Oysa bu bahar.. Bu kokular, bu kokular. Herkes bir masal dinlediğini önünde sonunda anlayacak. Güz ortasında bahar, kış ortasında yaz görmekten usanacak. Düşünden uyanacak. O zaman..

Vazodaki yapma bahar dalları tozlanmış. Toz almaya geleceklerdi, gelmediler. Hepsi düşman bana! Hepsi! Kapı mı vuruldu? Yok. Bari şehzade yanımda olsaydı, o da yok. Bu mandalina avından ne zevk alır, anlamam. Önceleri gerçekten kıyıda köşede kalmış bir iki mandalina vardı, onları avlıyorlardı, ama şimdi tek avcılarının gönlü olsun diye dışardan tohumluk mandalina getiriyoruz. Bir de ava çıktılar mı, geri getirebilene aşkolsun.. Ne çabuk tozlanıyor şu yapma bahar dalları. Hele bir de gün ışığı vurdu mu üzerlerine, toz tutmuş oldukları iyice belli oluyor. Bugünden tezi yok, gündüzleri perdeleri kapamalarını söylemeli.. Evet, perdeler de çekilmeli, sadece pencereleri kapamak yetmez. Kapı mı açıldı? Gelen giden yok. İçimdeki kuşkunun sesinden başka dostum kalmadı. Herkes düşman bana. Kırılangoç tüyü? Kırılangoç tüyünü sallasam? Kimse gelmez ki.. Sinekler tüyünü çoktan düzdü, bir tek kırılangoç tüyü için bozarlar mı rahatları-

nı?.. Kapı açıldı. Bu kez yanılmama imkân yok. Kim o? Kim o arkamda fısıldaşanlar? Bir şey mi oldu? Ne olabilir ki.. Pencereleeri mi açtılar?! Örtün perdeleri örtün!.. Neler dönüyor arkamda? Ah.. bir arkamda gözlerim olaydı.. Önümde gözüm olmuş, neye yarar, önümü görmüyorum artık.

yeni ankara yayınevi sunar:

hervé bazin
evlendirme bürosu
öyküler / çeviren: zuhal avcı / 20 lira
Genel dağıtım : Cem - may

HİLMİ YAVUZ'UN "BÖRKLÜCE MUSTAFA"SI

•

SABİT KEMAL BAYILDIRAN

BÖRKLÜCE MUSTAFA

biz ki sevdamızı, alaca
kıl bir heybe gibi sunduk
aba terlikle denizi yürüyenlere
şavkımız dağlara vurunca

börklüce mustafa, yonca
ve hançerlerin pîri
ölümü masmavi bir hamayıl
gibi boynunda taşıyıp
gözleriyle bir acıya kalebent
olmanın korkunç şiiri

dövülüp tavını bulunca

serez çarşısına, ince
kıvrık ve celâli
bir ayışığı gibi girmek
ve sesiyle şayağa ve tunca
sancağı buğdaysı, türküsü ebruli
bir isyan diye işlenmek

ve devrilmek, birbiri ardınca

**biz ki sevdamızı, alaca
kıl bir heybe sunduk
aba terlikle denizi yürüyenlere
gölgemiz dağlara vurunca**

(Bedreddin Üzerine Şiirler, İstanbul, 1975, s. 10)

«börklüce mustafa» kişi için yazılmış bir şiirdir.

Edebiyatımızda kişiye yazılmış şiire bolca raslanır. Kişi, burada, tarihsel bir gerçekliği ve yeri olandır. Kişinin tarihsel bir gerçekliği olması için, kendi dar yaşantısının sınırları dışına taşması gerekir. Börklüce Mustafa böyle bir kişidir.

Divan edebiyatının kasideleri, kişiye yazılmanın dışına taşamazlar. Özleri ve yapıları kişiye göre biçimlenmiştir. Kasideler, belli bir toplumsal yapının biçimlediği kişiler için yazıldıklarından öz ve biçim değişimine uğramamışlardır. Çünkü bu şiirlere konu olan kişilerin bireysel özellikleri konu edilmez. Anlatılan kişilerin düzen içindeki hiyerarşik yeridir önemli olan. Toplumsal yapı kişinin birey olarak belirmesine elverişli olmadığından, divan şairi konu olarak aldığı kişiyi düşünsel yönden soyutlamış, onu bir minyatür gibi tek boyutlu işlemiştir. Tanzimat, altyapısal bir değişimin getirdiği öze, kişiyle düşüncesi arasında koşutluk kuracaktır. Burjuvazinin yeni yeni sesini duyurduğu, kapitalist üretim ilişkisine geçiş dönemi olan tanzimat, kişinin bireyselleşmesine ortam hazırlayacaktır. Nitekim Şinasi, Reşit Paşa'ya yazdığı kasidelerde, Reşit Paşa ile sözcülüğünü ettiği Batı düşüncesi arasındaki bağıntıyı göz önüne alır. Şinasi'nin kasideleri, Reşit Paşa'dan çok onun dünya görüşünden kaynaklanır. Osmanlı toplumunun türedi burjuvazisi, arkasına emperyalist batı burjuvazisini alarak Tanzimat Fermanı'na «mal güvencesi»ni koydurtan Reşit Paşa'yı yüceltir. Bu nedendir ki Reşit Paşa, «uygarlık peygamberi» olarak nitelenir Şinasi'nin kasidelerinde.

Kişi şiirleri, tekke edebiyatında daha çok din ulularına yöneliktir. Bu şiirlerde daha çok din ulularının gösterdikleri mucizelerle ahlâkları yüceltilir.

Gelişmekte olan burjuva sınıfı ve bağlaştığı bürokrat önderlerine, şairler, divan ve halk edebiyatının klâsik biçimleri dışında, ama onların öz ve biçimlerinden de yararlanılarak şiirler döktürmeğe devam ederler. Akla, İttihat ve Terakki önderi Enver Paşa için yazılanlar geliyor. Cumhuriyet döneminde ise M.K. Atatürk'e yazılan şiirler ciltler dolduracak kadar çoktur.

Hilmi Yavuz'un **Börklüce Mustafa'sı**, bir eylem kişinin min-

yatürleştirilmesidir. Bu yönüyle şiir, çağdaş bir kasidedir. Çünkü burada Börklüce Mustafa'nın eylemi belirgin olarak ortaya konmamıştır. Kasidelerde övülen kişilerin genel nitelikleri (hatta bu niteliklerin o kişide bulunup bulunmadığına bakılmaz çoğu kez) sıralanır. Divan şairi, kişiyi yer ve zamandan soyutlar. Sözgelimi Bâki'nin Kanunî Mersiye'si (ki mersiyeleler ölümü fırsat bilip yazılmış kasidelerdir!) soyutlanmış bir Süleyman'ı anlatır. Örneğin:

**Gördü nihâl-i ser-efrâz-ı nîzeni
Serkeşlik âdın anmadı bir dâhi banları**

beyti, Kanûnî'nin Tuna boylarına yaptığı seferleri işaret etmektedir. Ama Mersiye'nin en somut diyebileceğimiz bu beytinde bile padişahın eylemi silik çizgilerle verilmiştir. Kanûnî'yi bilmeyen bir kişinin bu beyti anlamlandırması olanaksızdır. İşte Mersiye ile **Börklüce Mustafa** bu noktada benzeşmektedir. Çünkü, tarihsel bir olayın kahramanı olan Börklüce, eyleminden oldukça soyutlanmıştır. Okuyucunun bu şiirin içine girmesi için, Börklüce'yi eylemiyle ve düşüncesiyle bilmesi gerekir. Nâzım Hikmet, **Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı**'nda düzyazıdan da destek alarak, Börklüce'yi eylemi ve düşüncesiyle iç içe vermiştir. Bu ayrı tutum, Hilmi Yavuz'u Nâzım'ın şiirini çoğaltmaktan kurtarmıştır.

Hilmi Yavuz, tarihsel olguya F.H. Dağlarca'dan değişik bir yöntemle yaklaşır. Dağlarca **Malazgirt Ululaması**'nda olsun, **İstanbul Fetih Destanı**'nda olsun, olaylara epik bir yaklaşım içindedir. Dağlarca, Anadolu'nun fethine de İstanbul'un fethine de humanist bir açıdan bakar. Kişileri olayın içinde vermesi bakımından Dağlarca, Nâzım'a yaklaşır. Zaten Nâzım da, Dağlarca da şiirlerini destan olarak niteleler. Hilmi Yavuz, kişilerin tek tek resimlerini verir, bu nedenle Yavuz'un şiirlerine destan ögesi sinmemiştir. Şair, bu özellikten dikkatle kaçınmıştır.

Börklüce Mustafa şiirini, konu edinilen kişinin bir eylemin kolu oluşu nedeniyle, bu eylemin beyni olan Bedreddin'den ve onun dünya görüşünden soyutlayamayız. Böyle bir soyutlama, yanlış bir yerden kalkıldığı için, yanlış bir yere vardırı bizi. Ayrıca Hilmi Yavuz'un tarihimize ve kültürümüze yaklaşımını bilmek, şiirin özüne varmamızda en büyük yardımcıdır.

Şeyh Bedreddin ayaklanması, devletin en zayıf bir döneminde ortaya çıkar. Ankara Savaşı Anadolu'nun birliğini sarsmış, taht kavgaları yıkımlara neden olmuştur. Bu toz duman içinde Anadolu köylüsü daha da yoksullaşmıştır. Bu yoksullaşmanın köylüde «altın ça-

ğa dönüş özlemi» yaratması doğaldır. Çelebi Mehmet çevresinde bütünleşen aristokrat bürokrasinin bu zayıf durumundan yararlanan Bedreddin ve arkadaşları ayaklanmayı başlatmışlardır.

Bedreddin'in görüşleri batınlıktan ve tasavvuftan kaynaklanır. «Halk kütlelerinin, hâkim sınıflara ve onların ideolojilerine karşı fikir, duygu ve inanç alanında giriştikleri bir protesto, bir karşı çıkma» (1) olan batınlık ve tasavvuf, eski Yunan, Hint, İran inançlarının islâmlaşmış bir görünümüdür. Nitekim tasavvuf sözcüğü Yunanca «sofos»un Arapça'ya uydurulmuş biçimidir (2). Hilmi Yavuz'un **Sarı Anastas** şiirinde adı geçen Şehabeddin-i Suhreverdi, İsrakîliğin kurucusudur. «İşrakîliğin kaynakları Eflâtunculuk, tasavvuf ve mazdéisme'dir» (3) Bedreddin'in batını düşünceye kattığı en önemli nokta, evrenle tanrıyı özdeşleştirmektir. Daha önceki mutasavvıflar tüm evreni tanrının tecellisi olarak görürlerken, tanrıyı evrenden ayrı ve bağımsız olarak değerlendiriyorlardı. Bu nedenle Bedreddin'e maddeci diyenler de olmuştur. Bedreddin'in inanç sistemiyle toplumsal önerilerini birbirinden ayıranlar da değişik yargılara varmışlardır. Nitekim Orhan Hançerlioğlu, **Mutluluk Düşüncesi**'nde Bedreddin'i iki kez ele almak durumunda kalmıştır. Kitabın Bireysel Mutluluk bölümünde Bedreddin'in inancı, Toplumsal Mutluluk bölümünde de Bedreddin'in toplumsal önerileri anlatılmıştır.

Bedreddin'in sosyo-ekonomik önerileri ilkel komünal toplumun özelliklerini yansıtmaktadır. Bu, tarihsel maddecilik açısından daha geri bir düzeni önermektedir. Bu nedenle Bedreddin ayaklanması «bir geriye dönüş özlemi, yani sınıfsız ve özel mülkiyetsiz bir düzene dönüş özlemiydi» (4) Hilmi Yavuz, bu «geriye dönüş özlemi» karşısında nasıl bir tavır alıyor? Şair, bunu dolaylı yoldan, Yaşar Kemal'in Yusufçuk Yusuf romanı dolayısıyla yazdığı **Romanda Nesnel Tarihsel Zaman** (5) adlı yazısında ortaya koyuyor. Hilmi Yavuz'a göre, kapitalist üretim biçimi feodal üretim biçimine göre daha ileri bir aşamadır diye, feodal üretim biçimini **kötü**, kapitalist üretim biçimini **iyi** olarak almak, bilimsel düşünceyi «çok dar, sığ, mekanist bir 'bayağı sosyoloji' açısından görmek demektir.» Hilmi Yavuz, feodal toplumda doğa, insan ve toplum ilişkilerinin, kapitalist topluma göre, daha «insanî» bir görünüm taşıdığını belirtirken, Bedreddin olayına bakışını sergilemiş oluyor:

Şeyh Bedreddin, Asya üretim biçimine göre daha geri olan ilkel komünal düzeni özlerken, sınıfsız bir toplumu önererek, daha «insanî» bir toplumsal düzenin savunucusu olduğu için devrimci bir eylemin önderi olmaktadır.

Burada bir noktaya değinmek gerekiyor. Hilmi Yavuz, «Osmanlı yapısında 'sivil toplum'un yokluğu, son çözümde, bu yapının Asya Üretim Tarzı'na yatkın olmasındandır» (6) diyor. Eğer bu ölçüyü kullanırsak, Bedreddin eylemini açıklamak çok zordur. Çünkü bu eylem, 'sivil toplum'un 'siyasal toplum'a **etken** tavrıdır.

Börklüce Mustafa şiiri iki ana bölüme ayrılıyor. Şiirin ilk ve son kıtaları Börklüce'nin dilinden söyleniyor. Öbür kıtalarda da Hilmi Yavuz alıyor sözü.

Börklüce, «biz» diye başlıyor söze. Şair, bu sözcüğü iki anlamda kullanmış. Biz, birinci çoğul kişi zamiriye de, alçak gönüllülük olarak, birinci tekil kişi anlamında da kullanılır. Börklüce, bu sözcüğü her iki anlamda da kullanıyor. O, bir eylemin önderidir ve bu sözcüğü uğraşın içindekiler için kullanırken, köylülüğünden gelme alçak gönüllülüğünü de ortaya koymaktadır. Bizans tarihçisi Dukas'ın «adi bir Türk köylüsü» diye nitelediği Mustafa, sevdasını kıl bir heybeye benzeterek sınıfsal kökenini belirtmiş oluyor. Heybenin imgesel değeri yanında simgesel bir değeri de var. Çünkü heybenin, içine çok şey doldurulabilecek gözleri vardır. Ve bu heybeyi Mustafa Şeyh'ine sunmuştur. O, tarikata girecek, gönlün simgesi olan heybe «ilim ve irfan»la dolacaktır. Mustafa, Şeyhi'nin kerâmet-i keviyye'sine de inanmaktadır. Üçüncü dize bunu dile getiriyor. Çünkü Bedreddin'in müridleri, onun denizi yürüyerek geçtiğine inanmaktadırlar (7).

Bu şiiri daha önce minyatüre benzetmiştik. Şiirde Börklüce'nin eyleminin anlatılmamış olmasına karşın, bu eylemi çağrıştıran sözcükler kullanılmıştır. «İsyan» sözcüğü en iyi ipucudur. «dövülüp tavını bulunca» dizesindeki «dövülüp» eylemsisi, edilgen çatılı oluşuyla, Mustafa'nın oluşumunda dış etkenleri çağrıştıırıyor. Kuşkusuz bu dış etkenler, olayın maddi temelleri ve Bedreddin'in bilinç taşıyıcılığıdır. Tavını bulan (kaynama noktasına gelen) Mustafa ve yandaşları «celâlî» olarak başkaldıracaklardır. Başkaldırının sonucu, «ve devrilmek, birbiri ardınca» dizesiyle veriliyor.

Burada dikkati çeken bir nokta da Börklüce ile Bedreddin'in dördüncü kıtada özdeşleştirilmesidir. Bedreddin, Aydın yöresinde başkaldıran Börklüce'nin çarımha gerilmesinden sonra «huruc» eder. Ölüm tarihleri konusunda her ne denli tarihçiler birleşemiyorlarsa da, Bedreddin'in Serez'de asılması, Börklüce'nin öldürülmesinden üç yıl sonradır (8). H.Yavuz, dördüncü kıtada tarih aykırılığına (anachronisme) başvuruyor. Aslında Börklüce, Serez çarşısına inmiş değil. Ama öldürülen Börklüce, Bedreddin'de sürdüğü için, Serez çarşısında şeyhi ile yeniden asılmış oluyor.

Tek dizelik üçüncü ve beşinci kıtalarla, şair, sürecin akışını veriyor. Bu iki dize, Nâzım'ın Destan'ındaki «Yağmur çiseliyor.» dizesiyle görevdeştirler. H.Yavuz, ilk kıtayı sonda bir sözcük değişimiyle yinelerken, zamanın akıp gittiğini vurguluyor. Değişen tek sözcükse diyalektik bir işlevi yüklenmiş: Akıp giden zaman içinde değişim kaçınılmazdır. Kaldi ki ilk kıtada yer alan «şavkımız» sözcüğü Börklüce'nin eyleminin maddi yansıması olarak vurgulanırken, «gölgemiz» sözcüğü de bu eylemin üstyapısal yansıması olarak ileri sürülmüştür. Börklüce yoktur artık. Ama Börklüce eyleminin düşünsel yönü -gölgesi- sürüp gidecektir.

Şeyh Bedreddin ayaklanmasının köylülüğe dayanmışlığını, bu şiirde, Hilmi Yavuz, seçtiği sözcüklerle ortaya koyuyor. «Kıl heybe, aba, terlik, yonca, pîr, hamayıl, şayak, buğday, türkû» sözcükleri köylülüğün işaretleridir. Ayrıca «hamâil, kal'a-bend» sözcükleri köylü diliyle kullanılarak, eylemin dayandığı sınıf okuyucuya duyurulmuş oluyor.

Hilmi Yavuz'un bu şiiri (ve bu kitaptaki tüm şiirler) bizde neden büyük bir güzellik duygusu yaratıyor? Şairin ilk kitabı olan **Bakış Kuşu** bu denli ilgi uyandırmamıştı. Gerçi ilk kitaptaki şiirler ikinci kitaptakileri bağırlarında taşıyorlardı. Ama ikinci kitaba giren şiirlerin yetkinliği yoktu ilk şiirlerinde. **Bedreddin Üzerine Şiirlerin** ilgi uyandırmamasını konusuna bağlamak da inandırıcılık bakımından yetersiz. Öyle ise bu şiirler edebiyatımızda niçin yankılandı? Bunun üzerinde durmak gerekiyor.

Şiirler yeni bir düşünce getirmiyor. Bedreddin olayına da yeni bir yorum getirilmiş değil. O zaman bu şiirlerde ortaya konan estetik bireşime eğilmek gerekiyor.

Yokçu (nihilist) sanatçılar, edebiyatımızda uzun yıllar seslerini duyurmuşlardır. Bu, özellikle devrimcilik adına yapılmıştır. Sanatçıların büyüklükleri, uzun yıllar, getirdikleriyle değil, yıktıklarıyla ölçülmüştür. Sanıyorum ki bu konuda en büyük günahı I. Yeniciler ve onların alkışçıları işlemişlerdir. I. Yeni, şairâneliği yıkmak isterken şiiri de yıkmıştır. Bu yüzdendir ki, I. Yeni, ikinci bir Tanzimat hareketidir. Orhan Veli, Namık Kemal'in yaptığını yinelemiştir bir bakıma. Şinasi ve Namık Kemal, hiçbir seçme yapma gereksinimini duymadan divan şiirine savaş açarlarken şiirin de dışına düşerler. Gerçi Orhan Veli, Tanzimatçılara göre daha yeteneklidir. Ama şiirdeki tutumu bir antitezdir. Servet-i Fünûncularla Fecr-i Âticiler vicık vicık bir şairâneliğin içine gömüldüler diye onların şiirini tam tersinden yazmaya kalkan Orhan Veli, sonradan yanlışlığını anlayacaktır. Ama edebiyatımızda, tersinden yazma hastalığını yeniden deprestirecektir. Bu kez II. Ye-

ni, i. Yeni şiirini tersinden yazma çabasına düşüp bir çıkmaza girer. Şiirimizin bu yanlış içine düşmesinde Nâzım'ın getirdiği güçlü bir şiir anlayışının da payı vardır. Nâzım'ın şiiri burjuvaziyi rahatsız edince, bu şiirin unutturulması gerekiyordu. Dönemin yöneticileri, devlet eliyle türedi burjuvaziyi palazlandırmaya çalışırken, burjuvazinin doğrultusunda bir sanatçı zümreyi devlet eliyle yetiştirmeye çaba gösteriyorlardı. (Nâzım mapusanelerde çürütülürken Mecliste kaç şair vardı? Kaç şair, bürokrasinin üst kademelerinde görevliydi?) Türedi burjuvazinin türedi şairleri toplumda yankı uyandıramayınca, bu kez küçük burjuvazinin dünyasını dile getiren Orhan Veli çevresinde fırtınalar koparılacaktır. Böylece Orhan Veli şiiri, Nâzım şiirine bir seçenek olarak ileri sürülür. Bu arada dikkatler köklü şiir geleneğimizden kaçırılırken, Fransız burjuvazisinin şiirinden aktarmalara göz yumulmuş, hatta şairler, Batı burjuvazisinin çürümüşlüğüne gizlemek için ortaya çıkarılmış moda akımların peşine düşmek yönünde yöreklendirilmişlerdir.

Milli Edebiyat akımının halk şiirine biçimsel ve mekanik eğilişi, bu akım şairlerini şiirin dışında bırakmıştır. Oysa Nâzım, sağlam bir estetik anlayışla (ki bu anlayış dünya görüşünü benimsediği sınıfın tutarlılığından kaynaklanıyor.) hem Doğu hem Batı şiirinin «olumlu yanlarından» yararlanıp sağlam, güçlü, sağlıklı bir bireşim yaratıyordu. «Bugünkü gerçek sanatkar insanlığın bütün mirasına sahip çıkmalıdır.» (9) diye Nâzım, 1946'da Müzehher Vâ-Nû'ya «Şark kültürünün elinde binbir gece gibi bir hazine varken, bizim bundan faydalanmamamız hakikatten bir rezalettir.» (10) diye yazıyordu. Oysa şairlerimiz Doğu'nun birikimine sırt çevirdiler. Çoğu şair sıfırdan başlayıp ateşi yeniden keşfetmenin sevdasına düştüler. Gelenekten ve birikimden yararlanmaktan hececilerin anladığını anlamamak gerekiyor kuşkusuz. «Mesele ortaçağ ve daha ziyade köylü sanatının kör taklidinde değil, ondan birçok bakımdan bir imkân, bir ham hazine olarak faydalanmakta.» (11)

İşte Hilmi Yavuz'un başarısı, Nâzım'ın parmak bastığı noktayı yalamakta yatıyor.

Hilmi Yavuz, şiiri bir birikime dayandırırken, tavrını da ortaya söyle koyuyor: «...sorun, Türk kültürünün kökenlerinin saptanması gibi bir başına alınacak, basit ve tarihsel bir sorun olmaktan çok, bir temellendirme sorunu olarak çıkıyor karşımıza. Bu temellendirme ise, geçmişte var olan kültürün bulgulanması, aydınlığa çıkarılması anlamında edilgen (pasif) bir iş değil, geçmişte var olan kültürden yararlanılarak ortaya bir **yapı** çıkarmak anlamında etken (aktif) bir uğraşıdır. Bunun için de, önce, içinde yaşadığımız çağı ve toplumu, bu

toplumun belirgin yapısal karakteristiklerini dikkate almak, bu karakteristiklerin geçmiş kültürle olan köklü ve derin ilişkilerini aydınlatma çıkarmak gerekir. Ulusal kültürü temellendirmek için tutulacak yol, dün'den bugün'e gelmek değil, tam tersine, bugün'den dün'e gitmektir.» (12)

Bu anlayışla yaklaştığı içindir ki, ulusal kültürden yararlanmak isteyen pek çok şairin açmazına düşmemiştir.

Hilmi Yavuz, Bâki'den kitabına aldığı beyitle, hem kaynaklandığı yeri belirtiyor, hem de şiirde öz kadar, söyleyiş ve işçiliğin önemini beyitte geçen «zarifâne» sözcüğüyle gözler önüne seriyor. Şair, özün tutarlılığıyla yetinmemiş, öz-biçim-söyleyiş arasındaki diyalektik ilişkiyi de gözden ırak tutmamıştır. Kuşkusuz son tahlilde belirleyici olan özdür. Ama sırf öyle şiir yazılamayacağı, bildiri yazarların manzume-lerinde apaçık ortaya çıkıyor.

Hilmi Yavuz, sözcük seçimiyle de tarihsel bir dönemin havasını yansıtmıştır. (Nâzım'ın Destan'ında da aynı tavrın varlığını anımsıyorum.) Şair, «Vakt irişir, ruzigâr» gibi arkaik deyişlerden kaçınmamış, divan şairlerinin o ince dikkatiyle seçmiş sözcüklerini; böylece rasilanlığa hiç yer bırakmamış. H. Yavuz, deyişinde de divan şairlerinin geliştirip incelttiği deyişe yaslanmaktan uzak kalmamıştır:

ölümün bir toy gibi kurulduğunu
hiç görmemişiz hayli zamandır (s. 17)

deyişinde, Seyhülislâm Yahya'nın

Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı bahârın

dizesindeki edayı görmemek olanaksız. Şair, **Mevlânâ Hayder** (s. 24) şiirinde Necati'nin «döne döne» redifli ünlü gazelini çağrıştıırken, **Nâzım Hikmet** (s. 27) şiirinde de «köpürte köpürte, döndüre döndüre» sözleriyle Köroğlu'nun koçaklamalarını çağrıştıır.

Hilmi Yavuz, divan ve halk edebiyatına öykünmemiş, her ikisinden de seçerek öğeler almış. Bir türküden kaynaklandığı «mendilimde hâre yok ama / yüreğimde yâre var» dizelerinde yarattığı karşıtlık, şairin kopyacı değil, bireşimci olduğunu ortaya koyuyor.

Hilmi Yavuz'un sesi de kullanışı dikkati çekici. Divan şairleri bir yandan arûza, bir yandan Arapça'nın, özellikle Farsça'nın olanaklarına yaslanıp sesi müzikal bir öge olarak kullanırken, halk şairleri de sazın ezgisine yaslanıyorlardı. Hilmi Yavuz, bu olanakların dışında güzel sesi yakalayabilmiştir. (Şairin «ve» bağlacını kullanmaya karşı aşırı zaafının bir noktadan sonra çirkinlik aracı olmağa başladığı da bir gerçek.) Uyakları ihmal etmeyen şair, dize sonlarında uyakların sık yinelenmesinin yaratacağı tek düzeliği yenmek için, aşağıda «ur»

sesinde görüldüğü gibi, uyakları dize ortasında da kullanma yoluna gitmiştir.

ve işte acılardan bir sur
ölüm ancak bu kadar çocuk
ve mağrur olabilirdi.
ve kuytu dağ koyaklarını
bir sürme gibi çekmiş gözlerine
hallac-ı mansur
ya da şehabeddin-i suhreverdi

(s. 15)

Kaldı ki yukarıdaki kıtada «r» ünsüzü on iki kez kullanılarak uyak desteklenirken, «ve»nin başta üç kez kullanımıyla yapılan yinelem (tekrir) sanatı, şiiri müzikal yönden güçlendirmektedir.

Bu şiirlerdeki sözcük dağarcığının ufaklığına karşın, H. Yavuz'un başarısı, bize Ahmet Haşim'i ansıtır⁽¹³⁾. Yavuz'un kimi sözcüklere tutkun olduğunu da belirtelim. Sözelimi **Bedreddin Üzerine Şiirler**'de gül 15, yaz 15, güz 6 kez yinelenmiştir.

Bir şiirden yola çıkıp kitabın tümüne eğilmemiz, aslında **börklüce mustafa**'nın öbürlerinden ayrılamayışındandır.

Hilmi Yavuz, edebiyatımızda kendine yer açabilmiş şairlerimizdendir.

1 *Selahattin Hilâv*, 100 Soruda Felsefe El Kitabı, İstanbul 1970, s. 20

2 *Abdülbâki Gölpınarlı*, 100 Soruda Tasavvuf, İstanbul 1969, s. 9

3 *Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken*, İslâm Felsefesi, (tarihsiz) s. 188

4 *Stefanos Yerasimos*, Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye I, İstanbul 1974, s. 205

5 *Politika*, 16/1/1976

6 *Felsefe ve Ulusal Kültür*, İstanbul 1975, s. 99

7 *İ. Sungurbey-A. Gölpınarlı*, *Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin*, İstanbul 1966 s. 41

8 *Bkz. Çetin Yetkin*, Etnik ve Toplumsal Yönleriyle Türk Halk Hareketleri ve Devrimler, İstanbul 1974, s. 130-131 ve s. 138

9 *Oğlum, Canım Evlâdım, Memedim*, İstanbul 1968, s. 146

10 *Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar*, İstanbul 1970, s. 167

11 *Age*, s. 108

12 *Felsefe ve Ulusal Kültür*, s. 76

13 *Ahmet Haşim'in tüm şiirlerinde kullandığı sözcük sayısı 1446'dır. Bkz. Asım Bezirci, Ahmet Haşim*, İstanbul 1972, s. 99. Yavuz'un şiirlerindeki sözcükler sayılsa az bir sayıyla karşılaşıcağız.

BEAT GENERATION VE «AMERİKA» ÜZERİNE (1)

ÖZDEMİR INCE

Ozan Allen Ginsberg'in 1955-1956'da yazdığı *ULUMA* (Howl) (2) adlı uzun şiiri şu dizayle başlıyor:

«Gördüm bizim kuşağın en büyük beyinlerinin çılgınlıkla yıkıldığını, isterik, çıplak, açlıktan geberdiğini»

Görünüşe bakılırsa, hem sevecen, hem de kavgacı bir tavır var bu dizede. Bu, 1950-1960 yıllarının, bazı yazarların *Yitik Kuşak* (Lost Generation) ve gerçeküstücü yazarlarla aralarında yakınlık kurdukları; toplumsal ve sanatsal başkaldırılarını A. Rimbaud ve Lautréamont'un yanına koydukları bu yazarları (Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Lawrence Ferlinghetti, George Andrews, William Burroughs, Gregory Corso, Bob Kaufman, Philip Lamantia, Michael Mc Clure) ele almadan, bunların karşısındaki düşmana bir bakalım.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960 yıllarına kadar sanki herşey süt limandı, sanki ölü toprağı serpilmişti bu toplumun üzerine. Gerçekten duygusuz, tepkisiz bir toplumdu bu: sermaye, politikacılar, okullar, kitle haberleşme araçları ve gansterizm aracılığıyla tek boyutlu ve standart insanlardan oluşan bir toplum yaratmıştı. Malını temiz tutmak, başını sokacağı bir yuva kurmak ve içine girip şişmanlayıp ölmekle özetlenebilecek amerikan yaşayış tarzı (*American way of life*), toplumsal gereksinimlerine rağmen her türlü köklü reforma karşı bağışıklık kazanmış, ufkü en yüzeysel gerçeklerle sınırlandırılmış, yalnız kendisi ve ailesi için isyan edebilen bir insan tipi yarattı. Haftada en az yirmi saatini televizyonun başında cinayet ve polisiye filmleri seyretmekle geçiren bu zorla yaratılmış insan tipi düşünmeyi sevmez, tutucu ve konformisttir; ailesinin dışında kalan dünyayı son derece büyük bulur; düşünmeyi sevmediği

için de politikacılarla kitle haberleşme araçlarının kendisine sunduğu her türlü haber ve bilgiyi tartışmasız *doğru* kabul eder; zenci-beyaz kavgasının kökenindeki ekonomik ırkçılığı geçiştirmek için çoğunlukla ilkel ırkçılığa sığınır. Bu toplumu, emperyalist aşamaya ulaştırdığı kapitalizm dilediği biçime sokmuş ve onun akıl yasını dilediği düzeyde tutmasını bilmıştır. McCarthy'nin yarattığı komünizm fobisi ile böylesine bir toplumun ensesinde boza pişirmekten ve standart çizginin dışındakiler için cadı kazanı kaynatmaktan daha kolay ne ve doğal ne olabilir?

Genellikle, yazarları, eleştirmenleriyle basını, *Best Seller*'li edebiyatı da sermayenin buyruğu altındadır; bu en çok satan kitaplar listesinde, çağdaş binbir gece masallarının dışında toplumun sorunlarına eğilen ciddi bir kitabın adına rastlamak pek olası değildir.

Oysa, bir toplumun ve toplumsal insanın kendi varlığını koruyup sağlık içinde geliştirebilmesi bazı temel ilkelere bağlıdır: ekonomik, toplumsal ve ırksal ilişkilerde *adalet*'in eleştirisi; politik iktidar ve yönetimin eleştirisi; ahlâk, din, egemen inanç, töreler, felsefe, edebiyat ve sanatlar açısından *kültür*'ün eleştirisi; bireysel özgürlük açısından *eski*'nin eleştirisi vb. 1960 öncesinin amerikan toplumunda bu ilkelere uygun biçimde düşünmek ve davranmak mümkün olmadığı gibi, *devrim*, *reformculuk* ve *ilericilik* gibi kavramlar da bu toplumun gerçekleriyle gelişen olgularıdır.

1950 yılları, bütün dünyada, her saniyesine kadar ABD'nin damgasını taşır. Dünyanın gözündeki ABD'i o zamanlar, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyasını yenerek (sadece o mu?) kazandığı bir manevi başkentte yaşıyordu. Her ne kadar Japonya zaferi Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarıyla biraz gölgelendiyse de, bu iki bombanın ortaya koyduğu devsel teknolojik güç tüyler ürpertiçiydi. Hatta bazıları, ABD'nin hangi akla hizmet için Sovyetler Birliğini dize getirmediğini bile düşünüyorlardı. Tam sırasıydı işte!

Savaş sonrasında, sosyalist etki gittikçe genişlerken, ABD de Kore'de kendi alanını korumak için sınırlı bir savaş veriyordu, ama daha sonra Vietnam gelecekti. Altın günlerdi o günler. ABD en güçlü, en akıllı, en zengin, en cömert ve en erdemli ülkeydi, insanları da en güçlü, en akıllı ve en iyidiler. Böyle diyorlardı, buna inandırılmışlardı. Sadece onlar mı?

Savaş sonrası, aynı zamanda, olağanüstü güvensizlik ve bireysel çaba açısından insanların son derece güçsüz oldukları bir dönemdi. Kişisel sorumlulukların yerini şirketler alıyordu. Sanki amerikalılar Almanya'yı *daha iyi alman*, *daha nazi-faşist* olmak için

yenmiş gibiydiler. Japonya'da patlattıkları atom bombaları en çok kendilerini korkutmuştu, yepyeni korku kaynakları yaratmıştı. Ya Ruslar da yaparsa? Bunun sonucu olarak da bilimin insana ve tüm çevreye bütünüyle egemen olduğu garip bir dünya oluşmuş ve buna en çok, yaptıkları kütleli şartlandırma etkileriyle yayın araçları olumsuz katkıda bulunmuşlardı. Bilim insanı silmişti!

Ama, Amerikalılar için bu mutlu on yılın sonunda başarı imgesi zayıflamaya başladı, yıldızlar pul pul dökülüyordu. Bir-iki utandırıcı olay vardı: Sovyetlerin sputnik başarısı, U 2 olayı ve biraz geç de olsa *zenci sorunu*'nun yavaş yavaş keşfedilmesi. Bundan daha da önemlisi, dünya halkları ABD'den yavaş yavaş bıkmaya başlamış, amerikan düşünce karşı bir *çirkin amerikalı* kavramı oluşmaya başlamıştı. Amerika kendini pahalıya satmıştı. Başkalarına karşı bu böbürlenme sürüp giderken, Amerika'nın içinde, Amerika'nın ne eskisi kadar güçlü, ne de kusursuz bir toplum olmadığını görmeye başlayan insanlar vardı artık. Ama birinin çıkıp bunu açıkça söylemesi gerekiyordu. İlk *Beatnikler* yaptılar bunu. Onlar zamanla, amerikan mitini çok yutmaktan hazımsızlık çeken bir dünya için kusma rahatlığının simgesi oldular. Kerouac, Ginsberg, Corso, Ferlingetti ve arkadaşları kadar pek az kimse böylesine bir coşkunluk yaratmıştı. Başlattıkları edebî hareket kısa zamanda uluslararası bir ölçüde toplumsal olaya dönüştü. Niçin? Gittikçe büyüyen, kendileri ve çok değişik kültürleri, ulusal üslûbları temsil eden böylesine bir yandaşlar topluluğu için *Beatler* ne anlama geliyordu? Onlar, ilkin, Amerika'yı kabul etmeyen amerikalılardı. Herkesin can attığı maddesel başarıyı istemediklerini söylüyorlardı. «Eğer bir kültürün insanlara sunabileceği tek şey vurgun yapmak şansıysa, değmez» diyorlardı. Beatlerin kısa zamanda *hayır deyiciler* olarak üne kavuşmaları kendi mitlerini yaratmalarına yardım etti. Onları bir çeşit anti-mit idi. Amerikanın içini dışına çıkaran bir mit. Amerikalı temizliğine karşı pisliği, çalışkanlığa karşı miskinliği, temelde protestan olan resmî ahlâka karşı da ilkeleri olan ama kuralları olmayan kendi ahlâklarını getirdiler. Dünyanın gözünde hiç de iç açıcı bir görüntü yaratmamış olması gereken bu hareketin ABD içinde ve dışında etkili olması şaşırtıcı olmakla birlikte amerikan düşünün bıkırtıcılığının da bir tanığı olmalı.

ABD orta sınıfı için yaratılmış düşler ve mitler dünyası aslında bir tuzaktı, *Beatler* bu tuzakı görüyorlar, bu topluma, onun değerlerinin tümüne karşı çıkıp sırtlarını dönüyorlardı. Ama, ne yazık ki, içinde yaşadıkları bu toplumu değiştirmek, kendilerini de-

giştirmek gibi bir tutkuları yoktu. Ürünü oldukları toplumun ezici gücünü biliyorlardı ve umutsuzdular. İnsanın savaşıma umudu yoksa, sırt döner, kaçır, küçümser ve bunun sonu mistisizm ile nihizme varır.

Beat kuşağının isim babası Jack Kerouac'tı. Tabii *beat* kavramının değil. Bu kavram *yenik, aldatılmış, hayal kırıklığına uğramış* anlamında çoktandır sözlüklerde vardı. Kerouac'ın çağdaşlarının yeni tavırlarını tanımlamak için bu kavramı kullanmasındaki dikkati önemsemek gerek. Ne diyordu Kerouac? «*Yeryüzünün tüm biçimleri ve geleneklerinden bezginlik... Bunun gibi bir şey. Sanırım bize pekâla beat kuşağı denilebilir.*» Bu tavırlarından ötürü onları kınamak gerekir mi? Hem evet, hem hayır!

Yukarda belirttiğim gibi, *Beat* hareketi ABD'nin gücü ve gelişim ilerlemesi *erdemine* karşı duyulan çok yaygın bir hoşnutsuzluğun açıklanmasıydı. Kentlerin kabukları soyuldukça ortalığı pis bir koku sarıyordu: türlü çeşitli suçlar, uyuşturucu maddeler, akıl hastaneleri... *Beatler*'in sanatsal kaynaklarına gelince: onların romantik militanlıkları, saldırgan ülkücülükleri aslında sanayileşme ve makine düşmanı, insanın toprakla ilişkisinin kaynağına dönme tarafı ve bu anlamda tutucu Thoreau'ya; farklı budunsal törelere karşı serüvenci bir hoşgörü yandaşı Melville'e; iyimser, eşitlikçi, özgürlükçü ve yenilikçi Whitman'a dayanır.

Edebiyat tarihinde, *beat* edebiyat hareketinin iki benzeri var: 19. yüzyılda yükselen sınıf burjuvazinin dünya görüşü ve değer ölçülerine hem yandaş olan, hem de karşı çıkan *romantizm* ile Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan *Yitik Kuşak* (Lost Generation). Bunlar halkın yaşama anlayışı ile bütünleşmiş edebiyat akımlarıydı. *Yitik Kuşak*'ın yazarları (Ezra Pound, T.S. Eliot, Scott Fitzgerald, Hemingway ve hepsinin akıl hocası Gertrude Stein, vb.) selâmeti ABD dışında, özellikle İspanya ve Fransa'da (Paris) yaşamakta bulmuşlardı. Yani bir bakıma sırtlarını dönüp kaçmışlardı. *Beatler*'in gözdeleri ise uzakdoğu, Hindistan, Meksika ve Tanca'ydı. *Yitik Kuşak* yazarları ile, *Beat* kuşağının yazarları arasındaki benzerliklerden biri de *çevrelerinde gördükleri şey'i* yazmalarıydı. Bu bir edebiyat kuşağı için hiç de azımsanmıyacak bir değer olsa gerek. Bir başka özellikleri ise, ABD ve tüm dünyada *amerikan yaşayış tarzı* ve *Amerika miti*'ne karşı oldukça köklü bir toplumsal hareketi başlatmış olmalarıdır. Bir edebiyat akımının bir toplumsal hareket dönüşmesinin bu olaydan daha etkili bir örneği neredeyse yoktur. Ceplerinde İncil, kafaları püritanizmle dolu sağcı yaşlıların, bu

«hayırlama» hareketinde, protesto yürüyüşlerinde pis beatniklerin yanında yer almaları da üzerinde durulmayacak bir olay değildir. Sosyalist ülkeler dışında, dünyanın birçok ülkesinde en ünlü ozanların kitaplarının baskısının 3-5 bin dolaylarında olduğu hatırlanacak olursa, Ginsberg'in 1956 yılında, otuz yaşında yayınladığı *Ulu-ma'nın* o tarihlerde 100.000 adet satması, şiir okuma matinelerine binlerce insanın gelmesi şiiri onurlandıran bir olgudur. Öte yandan ozan-okur dayanışmasının da mutlu bir belgesidir. Bu ozanlar iki gerçeğin bilincindedir: 1) *Roman Jakobson'un* dediği gibi «*Şiir, estetik işlevi içinde bir dildir.*» 2) *Alain Jouffroy'nun* *Yenilmiş Kuşağın Şiiri* (La Poésie de la Beat Génération) adlı kitabın önsözünde yazdığı gibi «*Karanlık kapıları açan kilit şiirin elindedir. İnsan, sadece onda kendi gerçek yüzünü bulabilir.*» Caz müziği için şiirler yazdılar, caz müziği eşliğinde şiirlerini okudular. ABD halkı, ister okusun, ister dinlesin, bu kuşağın şiirlerinde kendi gerçek yüzünü gördü, ürktü ve korktu.

«*Gecenin makinasında yıldızlı dinamo ile eski cennetsel ilişki için yanıp tutuşan melek kafalı inançlılar...*»

Ki yoksulluk ve paçavralar ve yorgun içine kaçmış gözleriyle kentlerin üstünde yüzen ucuz odaların doğa-üstü karanlığında ayağa kalkıp cigara tüttürerek caza dalıp gidenler» (3)

«*Amerika herşeyimi verdim sana, şimdi bir hiçbir*

.....

«*İnsanlarla savaşı ne zaman sona erdireceğiz Amerika? Al şu atom bombanı kışına sok.*

.....

Amerika İspanyol cumhuriyetçilerini kurtar.

Amerika Sacco ve Vanzetti ölmemeli» (4)

Bu düşünceler sadece ozanın değil, aynı zamanda, birçok amerikalının da dünya görüşleri içinde yer alıyordu ve bilindiği gibi «*dünya görüşleri kişisel değil toplumsal olgulardır.*» (5) Böylesine hem yıkan, hem de yıkılan toplumsal ortamda, dünyayı değiştirme umudu insanı bilimsel sosyalizme, bu umuttan yoksunluk ise anarşizm, nihilizm ve mistisizme götürür. Kapitalist dünyanın kıyıcılığı ile kültüründeki çöküntünün beatnikleri doğu, özellikle hind mistisizmine yöneltmesi seçimlerinin doğal bir sonucu. Beatniklerin sanatı

ne yazık ki bu çelişkiyi yaşamış ve kimi zaman bireyci karamsarlığa bürünmüştür.

İşte bu yüzden başkaldırılarına evet ve verdikleri sonuca hayır diyorum.

Ama ne olursa olsun, onların savaşlarını küçümsemek büyük bir haksızlık olur. Hele Allen Ginsberg konuşmaya başlayınca. Ginsberg, *Paris Review*'un kendisiyle yaptığı konuşmada, amerikan toplumunun içinde bulunduğu ruhsal ve ahlâki katılığın neden olduğu bozuşmayı şöyle anlatıyor:

«Soğuk Savaş, alabildiğine geniş düşünce yasağının, alabildiğine doğaya aykırı bir ruhun insanlara zorla kabul ettirilmesidir. Herkesin tanıdığı sevgi duygusu, bir isteğin algılanmasına karşı bir kapanış, bir katılaşma... dış dünyayla kurulan iletişimin yerini bir iç huzursuzluğunun alışı...» Öte yandan, böylesine bir dünyanın kuruluşunu körükleyen basınla ilgili düşünceleri de oldukça ilginç:

«Amerika'da gazetecilerin yarısı cinsel sapıktır. Aralarından çoğu uyuşturucu maddeleri denemiş, onların tilsimine inanmıştır. Ancak bugüne kadar bir kişi bile basında bunun açıkça sözünü etmedi. Para ve yerlerini kaybetme korkusu onlara bu oyunu oynatıyor, sanki yazdıkları gerçekmiş gibi hala soğuk savaşla ilgili saçmalıklarına devam ediyorlar».

Yirmi yıllarının Yitik Kuşak'ı için savaşın en korkunç gerçeği fizyolojik nedenlerdi; oysa, Beatler için en korkunç gerçek savaş sonrasının insanlara kendi kaderlerini çizme hakkını tanımayan yeni değerleriydi. Aynı şekilde Avrupa'da buna benzer bir ülkücülük ve kin birikimi Varoluşculuk'la sonuçlanmıştı. Beatler gibi Varoluşcular da olumsuzlama'yla, toplumun kabul ettiği değerleri yadsımayla başladılar başkaldırıya. Beatler de Varoluşcuların insanın kendi özünü eylemleriyle tanımladığı savına katılıyorlardı. Buradan yola çıkan Varoluşcular bir süre sonra, belli bir noktada, marksistlerle birleştiler, ama Beatler *eleştirel gerçekçilik*'in ötesine geçemediler. Bu gerçek, şiirlerinden çok seçtikleri yaşama biçiminde özellikle yansır. Sadece görüş ayrılığının bile aykırı bir davranış olduğunu kabul eden, eşcinselliğe suç sayılacak bir sapıklık olarak bakan bir kültür ortamında Allen Ginsberg «O günlerdeki ölçüm kişisel yetenek ve insanlardaki tüm gariplikleri onların soyluluğu olarak kabul etmektir» diyor. Altmış yıllarının boğucu kayıtsızlığına karşılık Beatler istediklerini yapıyorlar, kendilerince suçu ve utancı temizleyerek eski saflığı geri getirmenin yollarını arıyorlardı. O sıralar deli gözüyle bakılıyordu onlara. İslahevleri, tımarhaneler, alay edilme, sansür, hatta tutuklu

evlerinin çilesini çektiler. Ama olağan yaşamda yenilgi gibi görünecek şeyler onları daha başka serüvenlere itiyordu. Deliliği bir çeşit sığınak olarak gören Beatnikler uyuşturucularla, suça varan aşırılıklarla, kendinden geçmelerle kendilerini deliliğe karşı yüreklendiriyorlardı. Doğallık olarak kabul ettikleri *delilik*'i açıkça bir geçit, bir seçenek olarak kullanıyorlardı.

Elli yıllarında kişiliğin sesi, teksirle çoğaltılmış ortak kişilik tarafından en çok tehdit edildiği sırada Beatnikler yeni bir benlik anlayışının romantik çekimine kapıldılar. Flaubert geleneğinin *görünmez yazar* anlayışına karşıydılar. Yazarı *tek varlık* olarak nitelendiriyorlardı. T.S. Eliot'ın bir kamera merceği işlevini yapan gözünün yerini *ben* alıyordu böylece. Gerçeküstücüler gibi kendini koyvermeden yanaydılar, sınırlandırıcı biçimleri yadsıyorlar, zihnin kesintisiz akışına uygun bir dil arıyorlardı.

Benlik düşüncesi, Beatniklerin odaklaştıkları nokta oluyordu olmasına, ama bu bir başlangıç noktası, aynı zamanda aşılması gereken bir ilgi merkeziydi bir bakıma. Ginsberg'in şiirlerinde *ben*'den yola çıkılarak evrensele varılmak istendiği açıkça görülür. Örneğin *Amerika* adlı şiirinde *ben* ile insanın zaman içindeki sonsuz yeri arasındaki gerilim Ginsberg'in şiirinde temel diyalektik zıtlaşmayı yaratır.

Beatniklerin hareketi bir sanatsal başkaldırıdan çok toplumsal başkaldırı olduğu için amerikan şiir geleneklerinden Walt Whitman dışında pek yararlandıkları söylenemez. Yenilerden ise bir William Carlos Williams arka çıktı onlara. Avrupa şiirindeki ilgi alanlarına bakılacak olursa gerçeküstücülerden yararlandıklarını da ileri sürmek oldukça zor, otomatik yazıyı kendileri bulmuş olmalılar. Şiiri üniversitelerin sultasından kurtarmış olmaları da başlangıçlarındaki öncesizliğin bir başka tanıtı.

Ginsberg'in, Corso'nun, Ferlinghetti'nin Kerouac'ın, Burroughs'ın yapıtları (son ikisinininki şiirden çok nesirdir) açıktır, dil ve öz bakımından son derece açıktır. Şiir okuma toplantılarının bütün ABD kentlerinden büyük dinleyici kitlesi bulması bu açıklığın bir sonucu. Bu açıklıklarına, dış dünyayla ilişki kurma çabalarını da eklemek gerek: Ferlinghetti'nin, ABD'nin Küba'yı istila girişiminden önce yazdığı *Fidel Castro Üstüne Korku Dolu Bin Sözcük* adlı şiiri; Artaud, Michaux, Prévert, Voznessensky ve Evtouchenko'yu kendi yayınevi «*City lights Books*» da yayınlaması; Corso'nun *Bomba* şiiri.

Kültür en devrimci yaratışları bile yavaş yavaş hazmediyor, hiçbir şey kurtulmuyor kültürün elinden: Avrupa'da Rimbaud ile Lautréamont'un başına gelenler *Beat Generation* yazarlarının başına gel-

di. Allen Ginsberg'in, Amerika'yı kıyasıya eleştirdiği, Vietnam savaşı başta olmak üzere başına gelen tüm dış felâketlerin bir iç körlüğün sonucu olduğunu ileri sürdüğü «Amerika'nın Düşüşü» (The Fall of America) adlı kitabıyla, 1974 yılında *Ulusal Kitap Ödülü'nü* (National Book Award) almış olması bunun en yeni örneklerinden biri.

Amerika Birleşik Devletleri şiiriyle (bu ülkede romanın ezici bir ağırlığı vardır, bu romanın gelişimi neredeyse ülkemizde günü gününe izlenir), ilişkimiz, Ezra Pound, T.S. Eliot ve e.e. cummings'e düşkün *İkinci Yeniler'in* vardıgı sınırdan öteye geçmedi. Ama son aylarda yayınlanan bir kitap: *AMERİKA*, bu kapalı kapıyı bir parça aralıyor. Orhan Duru ile Ferit Edgü'nün birlikte çevirdikleri bu değişik biçimli, nefis baskılı kitapta Ginsberg ile Ferlinghetti'nin on şiiri yer alıyor. Şiirlerin arasında Ginsberg'ten *Amerika*, *LSD 25* ve *Uluma'nın*, Ferlinghetti'den *Fidel Castro Üstüne Korku Dolu Bin Sözcük*, *Goya'nın Büyük Sahnelerinden* ve O'nun bulunması kitabı hazırlayanların *Beat Generation* yazarlarını en iyi, en kestirme ve etkileyici biçimde tanıtmayı amaçladıklarını gösteriyor. Öte yandan, şiirlerin türkçeye övgüye değer bir başarıyla aktarılmış olmaları da okurlar yönünden büyük bir şans. Bunca sözü bu küçük kitabı tanıtmak için ettiğime göre, en iyisi yazımı Ferlinghetti'nin şu sözleriyle bitirmek olacak:

«Çocuklar, bilin ki, yalnızca ölüdür bağımlı olmayan.
Beat Generation'ın peruklu nihilizmi, doğal sonucuna
ulaşırsa, yaratıcı sanatçının ölümü anlamına gelecektir bu.
Sanatçının bağırsız oluşu ise, bir çeşit kendi kendini
öldürmesi ve aynı nihilizmin bulanık bir başka türüdür
ve de başka bir şey değildir.»

Beat Generation'ın belki de en akli başında yazarı işte böyle söylüyor!

(1) *Amerika*, Ferlinghetti, Ginsberg'ten şiirler. Çev: Orhan Duru, Ferit Edgü, Ada Yayınları, 45 s. 25 TL.

(2) a.g.e.'de.

(3) a.g.e.'de.

(4) a.g.e.'de.

(5) Lucien Goldmann, *Diyalektik Araştırmalar*.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

(1) *La Poésie de la Beat Génération* / J.-J. Lebel, Alain Jouffroy 1965, Editions Denoel, Paris.

(7) *Naked Angels* by John Tytell / 1976 / McGraw-Hill Book Company New York.

(8) *The Beat Generation* by Bruce Cook / Published by Charles Scribner's Sons. New York.

(4) *Une Société sans défense (The Naked Society)* Vance Pakard, Calmann-Lévy, 1965.

(5) *Standard Adam*, Sidney Lens, Kovan Yayınları, 1964 İzmir.

(6) *Tek Boyutlu İnsan*, Herbert Marcuse, May Yayınları, 1968 İstanbul.

(7) *Yeni Dergi*, Sayı 59. Ağustos 1969.

(8) *Dost Dergisi*, Nisan 1966.

GÜVENLE,
UMUTLA
BAKIYORLAR
GELECEGE...

TÜRKİYE
İŞ BANKASI NDA HESAPLARI VAR

FRANZ KAFKA : FELICE'E MEKTUPLAR

•

ÇEVİREN : LEYLA GÜRSEL

«Felice'e Mektuplar», ilkin kararlı, sonra bozulan, ikinci kez karar verilip yeniden bozulan uzun nişanlılık döneminin Kafka'nın yaşamındaki yeri bakımından; yazarın karakteri ve romanlarının oluşu üzerine ışık tutmaları bakımından, özellikle de Kafka'nın kendi iç çatışmasını aşırı bir titizlikle anlatmaya çalıştığı metinler açısından çok büyük önem taşır.

Felice onları uzun süre saklamış, 1956 yılında, ölümünden sonra yayımlanmaları koşuluyla, Kafka'nın yayımcısı Schochen'e satmıştır. «Felice'e Mektuplar» ilk kez 1967 de Almanya'da ve Amerika'da yayımlanmıştır.

13 Ağustos 1912 de Kafka, dostu Max Brod'un baba evinde, Prag'a giderken bir gece için aileye konuk olan Berlinli bir genç kıza rastlar. Böyle bir durumda konuşulması olağan birkaç sözcük söylerler sadece. Genç kız hep aynı hafif tonla karşılık verir; ertesi gün çıkıp gittiğinde o geceden önemli bir anı taşıdığı söylenemez.

20 Eylül'de Kafka ona ilk mektubunu yazarak kendisiyle mektuplaşmayı kabul etmesini ister. Kafka'nın bu kararlı önerisinden şaşırarak ve belki de çarpılan Felice ilkin susmayı yeğler; sonra, Brod'un kız kardeşinin yalvarıp yakarmaları üzerine -araya girmesini Kafka istemişti ondan- ancak üçüncü haftanın sonunda yanıtlar mektubu.

22 Eylül gecesi çalışma masasının başına oturup bir gecede «Karar» (Verdict)'ü yazar. Kendi aşk öyküsü olan -ama o anda bu gerçeği henüz yaşamadığını anımsayalım- bu öykü resmen nişanlanmayla sona ulaşır ve nişanlı erkeğin birden bire kendini öldürmesiyle biter. Georg Bendemann, Kafka'dır; Frieda (bu adın almanca tam karşılığı Felice'dir), yazarın olup olacağı bir saat gördüğü, ama he-

men bir erek, kazanılması beklenen şey, birden yaşamının en büyük sınaması oluveren Felice'dir. «Öyküyü yazmayı dolaylı olarak ona borçluyum», diye yazıyor günlüğünde, hemen ardından «ama, Georg nişanlısı yüzünden öldü» diye de ekliyor.

Böylece, Kafka'ya tamamlanmış ilk yapıtını esinlendiren Felice, daha önce düşlerinde canlandırdığı, onu hem kurtaran, hem yok eden, en büyük iç kışkırtısı ve en büyük tehlike olan kadındır.

Genç kızın kişiliğinde, kesin kararlı ve yıldırım gibi çarpan bir etki aramak boşuna olurdu (gerçekten Kafka, başarısızlığa uğramış nişanlılığının etkisinden kurtulamayacaktır hiçbir zaman). Felice, tutkuları ve çatışmaları kışkırtan büyüleyici bir yaratık niteliklerini taşımaz; güzel değildir, özel bir çekiciliği yoktur; Kafka'nın mektuplarından anlaşıldığına göre, sevimsiz fizik yapısını denkleştirecek aydın ve tinsel bir üstünlüğü de yoktur. Gürbüz, sağlıklı, neşeli, görünüşte karmaşıklık için yaratılmamış bir genç kızdır. Düşünülleri ve beğenileri -ya da beğeniden yoksun oluşu- yakın çevresindekilerin küçük burjuva ülküsü hakkında hiçbir açıklık getirmez.

«13 Ağustosta Brod'un evine gittiğimde Bayan F.B. (Felice Bauer) masa başında oturmaktaydı, böyle olmakla birlikte ben onu hizmetçi sandım. Öte yandan, kim olduğunu bilmek için de hiç merak etmedim, kabullendim hemen. Açıktan açığa değersizlik taşıyan anlamsız, kemikli bir yüz... hemen hemen kemerli bir burun. Sert ve hiç çekiciliği olmayan kumral saçlar, kıvrık çene. Otururken dikkatle baktım ona ilk kez; bir süre sonra da hakkında çoktan sarsılmaz bir yargıya varmıştım.

(Günlük, 20 Ağustos 1912.)

15.XI.12

«Sen»in umduğum çare olmadığını biliyorsun. Ve bugün, başka deyimle ikinci gün de yararlığını göstermedi. Gerçekten yatışık olabildim, bugün mektubunun yokluğundan daha açıklanabilir bir şey olamazdı. Oysa ben ne yapıyorum? koridorlarda dört bir yana koşuşup bütün odacıların ellerini gözlüyor, birini aşağıya postaya gönderebilmek için gereksiz buyruklar veriyorum (çünkü ben dördüncü kattayım, posta ise aşağıda ayrılıyor, dağıtıcılarımız zamanında gelmezler, ayrıca yönetim kurulu seçimlerimiz olduğundan posta kabarıktır ve senin mektubun bu alık yığınlar arasından çekilip çıkarılacaktır, ben de yukarda sabırsızlıktan ölmek için epey zaman bulaca-

ğım), sonunda, herkese karşı duyduğum güvensizlikle kendim iniyorum ve doğal olarak hiçbir şey bulmuyorum. Zaten bir şey olsaydı gecikmeden alacaktım kuşkusuz, çünkü senin mektubunu tüm öteki mektuplardan önce bana yukarı çıkarmaları için üç kişiyi yükümlendirmiştim. Kendilerinden beklenen görev nedeniyle bu üç kişinin adı söylenmeye değer: birincisi, alçak gönüllü ve şakacı bir adam olan odacı Mergi'dir; ama ona karşı yenemediğim bir kin duyuyorum, çünkü umutlarımı başlıca bu adam üzerinde topladığım zaman mektubunun pek seyrek geldiğini gördüm. Bu durumda, adamın istemi dışındaki kırıyıcı tavrı iliklerime dek işliyor. Bugün, onu tokatlamak ya da hiç değilse boş eline vurmak isteği geçti içimden. Böyle olmakla birlikte, görünürde işlerime katkısı oluyor. Yalnız şunu da itiraf etmekten utanmam ki, böyle boş günlerde birçok kez, ertesi gün bir mektup alıp almayacağımı kendisine sorduğumda, mutlaka alacağımı yerlere dek eğilerek söylemiştir. Bir gün -şimdi o günü düşünüyorum yeniden- hiç kuşku yok o korkunç birinci ay içindeydi, çılgınca bir kesinlikle senden mektup bekliyordum; beklediğim şeyin geldiğini ve masamın üzerine bıraktığını koridorda haber verdi bana. Koştum, ama bir kez daha masamda Venedik'ten gelen, üzerinde Bellini'nin *Dünyanın birinci aşkı* adlı tablosu bulunan, Max'ın kartından başka bir şey bulmadım. Oysa, kendine özgü acılı özel bir durumda, genel sözlerle yapılacak ne var! İkinci ulak, postalama şefi Wottawa'dır; açıkklı koyulu birçok lekenin beneklediği yüzü ve diken diken sakalıyla kısa boylu bekâr bir ihtiyarcıktır Wottawa. Islak dudaklarıyla bir Virginia emer durur hep; ne var ki, kapının pervazı içinde görünerek iç cebinden senin mektubunu çekip de bana uzatınca doğaüstü güzeldir. Ama görevinde tam böyle olduğu söylenemez elbette. Bir şeylerden kuşkuluyor olmalı, çünkü fırsat buldukça, dört kata aldırmadan öbürlerinin önüne geçmeye çalışır hep. Öte yandan, mektubu bana kendisi getirebilmek için kimi zaman, onu bana daha erken getirebilecek durumda olan odacıdan sakladığını düşünmek benim için üzücü de olsa gerçektir. Ama ne yaparsın, her zaman bir karışıklık çıkıyor. Üçüncü umudum bayan Böhm'dür. O, hiç değilse mektubun teslimini kesinlikle mutlu bir olaya dönüştürüyor. Işıl ıslıl bir yüzle içeriye girer ve mektubu bana uzatır; görünüşte, sanki mektup bir başkasından geliyormuş gibi yapar, ama gerçekte ikimizi ilgilendirdiğini bilir. Eğer mektup öbür ikisi tarafından getirilmişse ve ben bunu ona söylemişsem, dokunsan ağlayacak gibi olur, ertesi gün de daha sıkı gözetlemek kararını alır. Ne var ki, bulunduğumuz bina çok büyük olduğundan iki yüz ellinin üstünde görevlimiz vardır ve bir başkası mektubu daha geçitteyken kolayca kapabilir.

Bugün, üçünden hiçbirine iş düşmedi; bugün bir mektup almam kesinlikle hesap dışı olduğuna göre, bunu daha kaç kez tekrarlayacağım bilmek isterdim doğrusu. Ayrıca, bu geçiş gününde, çünkü mektuptan sonra yazıp yazmadığını merak ettim, artık kaygılanmayacağım. Eskiden: «yazmıyor» derdim kendi kendime, bu korkunç bir şeydi; bundan böyle: «öyleyse sevgilim, gezmeye mi gittin?» diyeceğim ve mutluluk duyacağım bundan.

Franz.

Pazar (24 Kasım 1912)

Yalnız, rica ederim sevgilim, yalvarırım, geceleyin yazma bana; uykun pahasına satın alınmış bu mektupları bir mutluluk ve üzüntü karışımıyla okuyorum ancak. Bir daha yapma bunu, hakettiğin güzel uykunu uyu. Eğer senin hâlâ uyanık olduğunu bilseydim kaygısızca çalışmazdım, üstelik benim yüzümden. Ama, bilsem ki uyuyorsun daha cesaretle çalışırım. Çünkü o zaman, sağlık dolu uykun içinde, yardımdan yoksun, kendini bütün bütün benim özenime bırakmışsın gibime gelir, senin için, senin rahatın için çalışıyorum diye düşünürüm. Böylesi düşüncelerle nasıl olur da ilerlemez çalışma! Uyu öyleyse, uyu; ve bu durumda gündüz senin çalışma payın benimkini ne kadar aşar kimbilir? Yarından tezi yok, kesinlikle uyu, yatakta mektup yazma bana artık, eğer yapabilirsen ve benim dileğim yeterince güçlüyse bugünden başla. Buna karşılık, uyumadan önce içmek için ayırdığın aspirinleri pencereden atabilirsin. Şu halde, geceleyin yazma hakkını bana bırakmak, gece çalışmamdan ötürü bu küçük gururu duyma olanağını bana vermek için akşamları yazma artık. İşte senin karşında sahip olacağım tek şey... yoksa, senin çok altında olurdum, bu senin de hoşuna gitmezdi kuşkusuz. Gece çalışmasının her yerde, Çin'de bile, erkeklere özgü olduğunun kanıtını vermek için bekle biraz, kitaplıktan (yandaki odadadır) bir kitap alacağım ve senin için küçük bir Çin şiirinin kopyasını çıkaracağım. İşte!... (babam da ne çok gürültü yapıyor yeğenimle!): şiir ozan Yau-Tsé-Tsai (1716-1797)'in. Üzerinde aşağıdaki açıklamayı buluyorum: «İyi niteliklerle bezenmiş ve çok erken gelişmiş olan yazar, yönetimde parlak bir görev yaptı. İnsan olarak da, sanatçı olarak da olağanüstü çeşitlilikte yetenekler taşıyordu.» Bundan başka şiirin anlaşılması için, mutlu Çinlilerin yatmadan önce yataklarına hoş kokulu sıvılar sürdüklerini belirtmeliyim.

Öte yandan, şiir belki birazcık yakışksız, yol yöntem yerine güzelliği koyuyor. Kısacası, işte şiir:

*Soğuk gecede kitabıma dalarak
yatma saatimi unuttum.
Altın işlemeli yorganımın kokusu
çoktan dağılmış, ateş sönmüş.
O âna dek öfkesini zor tutan sevgilim
lâmbayı kapıyor elimden
ve soruyor bana: «saat kaç, biliyor musun?»*

14 den 15 e . I . 1913

Sevgilim, öyle uzun süre yazdım ki, bir kez daha çok ilerlemiş buldum geceyi. Sabahın ikisine doğru her seferinde Çinli bilgin geliyor usuma. Yazık, çok yazık, beni uyandıran sevgilim değil de ona yazmak istediğim mektup. Ben çalışırken yakınımnda oturmak istediğini yazmıştın bana bir gün; düşün bir kez, bu koşullar altında çalışamazdım ben (gerçi öbür türlü de pek çalışmıyorum ya), ama böyle hiç de çalışamazdım. Çünkü yazmak, ölçsüzlüğe dek açılmak demektir; kişi, başka kişilerle ilişkilerinde aşırılıkla benliğini bağışlar, tüm duygularını açığa vurursa bu ilişkiler içinde kendini yitirdiğine inanır ve bilinçlendikçe de bu kişilerden kaçınacaktır her zaman -çünkü insanoğlu canlı kaldığı sürece yaşamak ister- İç dökme ve benliğin bağışı edebiyat için yeterli olmaktan çok uzaktır. Bu yüzeysel kesimden yazıya geçen şey -başka türlü yapmanın bir aracı yoksa ve derin kaynaklar dilsizse- bir hiçtir, en gerçek duygu bu üst toprağı sarsmağa geldiği anda yıkılır. Bu nedenle, çevrenizde yeter derecede sessizlik yoktur hiçbir zaman, gece daha az gecedir. Bu yüzden yeterince yararlanılmaz zamandan, çünkü yollar uzundur, insan yolunu şaşırabilir kolayca; kimi zaman korkulur ve hattâ ne zorlama ne de iç kışkırtısı olmaksızın daha şimdiden geri dönmek isteği duyulur (öyle bir istek ki, karşılığını pek pahalı ödetir sonradan), hele, ağızların en sevgilisi size ansızın bir öpücük vermişse! Benim için yaşamının en iyi biçimi, bir lâmba ve yazmak için gerekli araçlarla birlikte kocaman ıssız bir mahzenin orta yerine yerleşmek olurdu. Yiyeceklerim getirilir, bulunduğum yerden çok uzağa, mahzenin en dış kapısının ardına bırakılırdı. Sabahlığım sırtımda, bütün kubbelerin altından geçerek yemeğimi almaya gitmek tek gezintim olurdu. Yemeğimi istekle yer hemen çalışmaya koyulurdum. Neler yazmazdım o zaman! Ne de-

rinliklerden çekip çıkarmazdım yazdıklarımı! Hem de hiç çaba harcamadan! Çünkü aşırı deriştirme (concentration) çabayı tanımaz. Belki uzun süre yapamazdım bunu, bu koşullar içinde belki de kaçınılmaz olan ilk başarısızlık, büyük bir delilik nöbetine sığınmak zorunda bıraktırdı beni.

Şimdi ne diyorsun, sevgilim? Mahzende oturan adamdan kaçma sakın!

Franz.

I.IV.13

Korkumun gerçek konusu -Bundan daha kötü bir şey söylene-
mez, işitilemez- sana hiçbir zaman sahip olamayacağımdır. En iyi du-
rumda, dalgın dalgın bana bıraktığın elini sadık bir köpek gibi çılgınca öpmekle yetinmem gerekecek; bu da benim pâyıma bir aşk belirtisi değil, dilsizliğe ve sonsuz uzaklıkta kalmağa hüküm giydirilmiş hayvanın umutsuzluğunun belirtisi olacak. Senin yanında oturup, daha önce de başıma geldiği gibi, bedeninin canlı soluğunu yakınımda duyacağım; ama gerçekte, şimdi bu odada olduğu gibi, senden çok, çok uzaklaştırılmış olarak. Bakışına yol göstermek durumunda olmayacağım hiçbir zaman; pencereden baktığında ya da yüzünü ellerinle sakladığında bakışını gerçekten yitirmiş olacağım. Herkesin önünden seninle birlikte, görünürde sana bitişik olarak ve elini tutarak geçeceğim, ama bu gerçek olmayacak hiç. Kısacası, senin dışında kalacağım her zaman, ama sen benim üzerime öylesine çok eğileceksin ki, kendini tehlikede duyacaksın.

Eğer bütün bunlar gerçekse Felice, -ki, bana kesinlikle öyle geliyor- altı ay önce, ne pahasına olursa olsun, senden ayrılmak istemekte çok haklıymışım demek. Seninle kuracağım her dış ilişkiden korkmak için inandırıcı nedenler vardı; çünkü yeteneksiz bir kişi olarak yaşadığım bu yer yüzünde sana olan isteğimi benden koparacak, beni şimdiye dek dünyada tutan budalaca güçleri yokedecek bir ilişkiydi bu.

Burada kesiyorum, Felice, bugün için yeterince söz ettim bunlardan.

Franz.

Burhan Oğuz

Türkiye Halkının Kültür Kökenleri

**Teknikleri
müesseseleri
inanç ve âdetleri**

**Türkiye'nin
kültürel envanteri**

950 sayfa, 350 lira

Genel dağıtım : Bateş

**Türk
yazarları
dizisi:**

Koza Yayınları

Pk.836 İst.

dağ:
Bateş

SU 1941 YILINDA

NÂZİM HİKMET

BAĞRIYANIK ÖMER İLE GÜZEL ZEYNEP

TARİK DURSUN K.

ARKASI YARIN

MUZAFFER BUYRUKÇU

BEN RUHİ BEY NASILIM

EDİP CANSEVER

SİNEMA SEYİRCİSİNİN EL KİTABI

ERMAN SENER

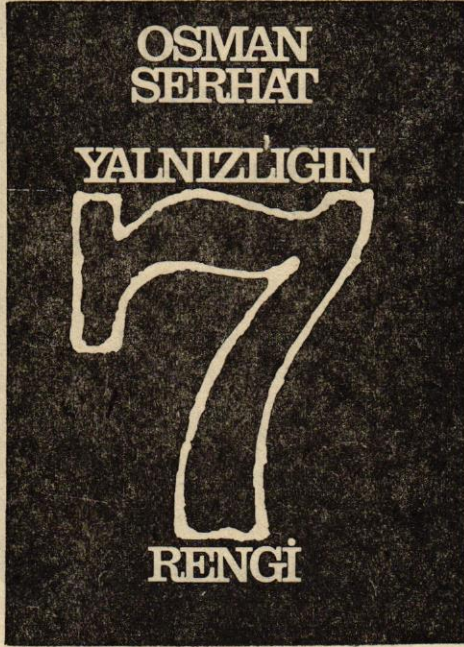

Osman Serhat'ın yeni şiir kitabı
Aydın Sokak 34-12 Bostancı - İstanbul
adresinden 750 kuruşluk pul gönderilerek
istenebilir.

HAYAT ECZA DEPOSU

KOLL. ŐTİ.

Darüssaade Caddesi, no 7, kat 2
Sirkeci, İstanbul
Telefon : 22 86 37 - 22 64 61

aksu laboratuvarı

- Zepam (Tablet)
- Avigen (Kapsül)
- Uron (Tablet)

Tel. : 27 23 52
İstanbul

Çemberlitaş, Peykhane Sokak, No. 29

Ağzının
tadını
bilenler için

ASYA
PASTANESİ

Üsküdar Vapur İskelesi - İstanbul
Telefon 33 04 31